

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2010 жылғы 3-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	2
Негізгі терминдер және ұғымдар	3
Графиктердің және кестелердің тізбесі.....	6
Резюме	8
2010 жылғы 3-тоқсанға инфляция болжамын бағалау	8
2010 жылғы 4-тоқсанға инфляция болжамы	9
2011 жылғы инфляция болжамы.....	10
1. Инфляциялық үдерістер	11
1.1. Тұтыну бағалары.....	11
1.2. Базалық инфляция	12
1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	14
1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар	14
1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар	15
1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі.....	15
2. Инфляция факторлары.....	18
2.1. Жиынтық сұраныс	18
2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс.....	18
2.1.2. Мемлекеттік тұтыну	20
2.1.3. Сыртқы сектор	22
2.2. Өндіріс	27
2.3. Еңбек нарығы	27
2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық	27
2.3.2. Жалақы және өнімділік.....	29
3. Ақша ұсынысы	31
3.1. Ақша агрегаттары	31
3.1.1. Ақша базасы.....	31
3.1.2. Ақша массасы.....	32
3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша.....	33
3.2. Қаржы нарығы	34
3.2.1. Резиденттердің депозиттері	34
3.2.2. Экономикаға кредиттер.....	37
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері	39
3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар.....	42
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары.....	44
4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер	46
4.2. Ең төменгі резервтік талаптар	47
4.3. Ашық нарықтағы операциялар.....	48
4.4. Тұрақты механизмдер	49

Негізгі терминдер және ұғымдар

1-бөлім бойынша. Инфляциялық үдерістер

Инфляция Қазақстан Республикасында Астана және Алматы қалаларында, барлық облыс орталықтарында және қалалар мен аудан орталықтарының таңдаулы топтары бойынша халықтың жеке тұтынуы үшін сатып алынатын тауарлардың және қызмет көрсетулердің бағаларының жалпы деңгейінің өзгеруін сипаттайтын тұтыну бағасы индексі (ТБИ) негізінде есептеледі. Инфляцияны есептеуге арналған тұтыну қоржыны үй шаруашылығы шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуында неғұрлым үлестік салмаққа ие болып отырған 508 тауар мен қызмет көрсетуді қамтиды.

Базалық инфляция – жекелеген әкімшілік, жағдайға байланысты және маусымдылық сипаттағы факторлардың ықпалынан бағаның қысқа мерзімді біркелкі емес өзгеруін болдырмайтын инфляция.

2004 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі мынадай әр түрлі 5 әдістеме бойынша базалық инфляцияны есептеуді жүзеге асырады:

- 1-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, бензин және көмір бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 2-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, реттелетін қызмет көрсету және энергия ресурстары бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 3-ші базалық инфляция: 5 ең жоғары және 5 ең төмен баға өсімдерін есепке алмағандағы инфляция;
- 4-ші базалық инфляция: trimmed mean - ТБИ есептеу кезінде жиынтық салмағы кемінде 8% және 92%-дан асатын құрамдас бөліктер алынып тасталынады, яғни бағасы анағұрлым өзгерген (өскен немесе төмендеген) тауарлар мен қызметтер ескерілмейді;
- 5-ші базалық инфляция: median CPI - ТБИ есептеу кезінде бағалардың өзгеруі бойынша ранжирленген қатардың ортасында болатынды қоспағанда, бағалардың барлық өзгеруі есепке алынбайды, яғни статистикалық медиана. Median CPI жиынтық салмағы 50%-ға тең немесе асатын бірінші құрамдас бөлік бағасының өзгеруіне тең болады.

2002 жылдан бастап Ұлттық Банк жүргізетін **Кәсіпорындар мониторингі** шеңберінде нақты сектор кәсіпорындарының инфляциялық күтулерін зерттеу жүзеге асырылуда. Бұл зерттеу пікіртерім жүргізілген кәсіпорындар басшыларының кәсіпорындардың өндірістік қызметіне қатысты бағаларымен, оның ішінде өткен және алдағы тоқсандағы дайын өнімге және өндірісте пайдаланылатын шикізат пен материалдарға сұраныс және бағаға қатысты сапалық бағаларымен («көтеріледі», «төмендейді», «өзгеріссіз қалады») сипатталады.

Диффузиялық индекс кәсіпорындардың «көтеріледі» деген жауаптары үлесінің және кәсіпорындардың «өзгеріссіз» деген жауаптары жартысының үлесі сомасы ретінде шығарылады. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеріс динамикасын сипаттайтын жинақталған индикатор болып табылады. Бұл ретте индекстің 50-ден жоғары мәні көрсеткіштің оң өзгерісін, 50-ден төмен мәні теріс өзгерісін білдіреді.

2-бөлім бойынша. Инфляция факторлары

Бюджетке **түсімдерге** кірістер (салық түсімдері, салықтық емес түсімдер, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер), бюджеттік кредиттерді өтеу, мемлекеттің қаржылық активтерін сатудан түсімдер кіреді.

Бюджеттің шығыстары шығындар (ағымдағы және күрделі), бюджеттік кредиттер, қаржылық активтерді сатып алу болып табылады.

3-бөлім бойынша. Ақша ұсынысы

Ақша базасына (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда, Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша), банктердің аударылатын және басқа депозиттері, аударылатын банктік емес қаржылық ұйымдардың депозиттері мен мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары кіреді.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасын білдіреді.

M1 ақша агрегаты айналыстағы қолма-қол ақша сомасы және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың теңгедегі аударылатын депозиттері сомасы ретінде есептеледі.

M2 ақша агрегаты M1 ақша агрегатына плюс теңгедегі басқа депозиттер және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың шетел валютасындағы аударылатын депозиттеріне тең.

Ақша массасы (M3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстары шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшадан және заңды тұлға - резиденттер мен үй шаруашылығы - резиденттердің ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа депозиттерінен тұрады.

Аударылатын депозиттер – барлық депозиттер, бұлар: 1) кез келген уақытта номиналы бойынша айыппұлсыз және шектеусіз ақшаға айналдыруға болатын; 2) чектің, траттаның немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын депозиттер. Аударылатын депозиттер тар ақша массасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі өткеннен кейін алуға болатын немесе әдеттегі коммерциялық операцияларға пайдалану үшін қолайлылығын азайтатын әр түрлі шектеулері бар және негізінен жинақ ақшасы тетіктеріне қойылатын талаптарға жауап беретін жинақ және мерзімдік депозиттер жатқызылады. Сонымен қатар, басқа депозиттерге сондай-ақ шетел валютасымен көрсетілген аударылмайтын салымдар мен депозиттер кіреді.

KazPrime индикаторы Қазақстанның банкаралық депозиттерінің KazPrime индикаторын қалыптастыру туралы келісімге қатысушы банктерде банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасын білдіреді. Әрбір баға белгілеуге Келісімге қатысушылардың бірінің депозитіне ақша тарту және орналастыру ставкасы, сондай-ақ ақша орналастыру және тарту көлемі қосылады. Баға белгілеудің ең төменгі көлемі – 150 млн. теңге. Баға белгілеулер арасындағы ең жоғары спрэд – 100 базистік тармақ (жылдық 1,00%). Жобаны іске қосу сәтінде банкаралық депозиттің жүйеленген мерзімі үш ай болады.

4-бөлім бойынша. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы (ҚКБ) валюталық сауда-саттықтарға қатысу коэффициенті Ұлттық Банктің ҚКБ-дағы сауда-саттықтың нетто-көлеміне нетто-қатысуының арақатынасы (сатып алудан шетел валютасын сатуды шегеріп тастау) ретінде есептеледі.

Ақша нарығындағы Ұлттық Банк операцияларының сальдосы айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, банктердің Ұлттық Банктегі депозиттік және

корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар көлемінің өзгеруі және мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша нетто-операциялар сомасы ретінде есептеледі.

Графиктердің және кестелердің тізбесі

Графиктер

- 1-график. 2010 жылғы инфляция фактісі және болжамы
- 2-график. Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 3-график. Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 4-график. Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 5-график. Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 6-график. Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы
- 7-график. Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы
- 8-график. Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері
- 9-график. Жиынтық сұраныс құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне үлесі
- 10-график. Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы
- 11-график. Негізгі капиталға инвестицияларға шығыстардың динамикасы
- 12-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы
- 13-график. Металдың әлемдік бағасының динамикасы
- 14-график. Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы
- 15-график. Ағымдағы операциялар шотының балансы
- 16-график. Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
- 17-график. Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы
- 18-график. Теңгенің еуроға және Ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы
- 19-график. Нақты жалпы ішкі өнімнің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі
- 20-график. Экономикалық белсенді халықтың құрылымы
- 21-график. Нақты жұмыссыздық деңгейі
- 22-график. Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
- 23-график. Ақша агрегаттарының динамикасы
- 24-график. Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 25-график. Депозиттердің және сыйақы ставкаларының динамикасы
- 26-график. Заңды тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
- 27-график. Жеке тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
- 28-график. Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы
- 29-график. Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
- 30-график. Халыққа берілген кредиттер динамикасы
- 31-график. Банктер активтерінің динамикасы
- 32-график. Банктер активтерінің құрылымы
- 33-график. Банктер міндеттемелерінің динамикасы
- 34-график. Банктер міндеттемелерінің құрылымы
- 35-график. KazPrime индикаторының динамикасы
- 36-график. РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы
- 37-график. Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы
- 38-график. Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары
- 39-график. Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары
- 40-график. Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі
- 41-график. Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасына қатысу коэффициенті
- 42-график. Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы

43-график. Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік

44-график. Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар

45-график. Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары

46-график. Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

47-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі

48-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

Кестелер

1-кесте. Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі

2-кесте. Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы

3-кесте. Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы

4-кесте. Резиденттердің депозиттерінің өзгеру динамикасы

Резюме

2010 жылы тұтыну нарығындағы жағдай тұрақты болып қалды. Алайда, 2010 жылғы қаңтар-қыркүйекте инфляция қарқыны 2009 жылғы осындай кезеңдегі инфляция қарқыннан біршама асты. Бұл ретте инфляцияның анағұрлым өсуі 2010 жылғы 1 –тоқсанда байқалды, оның 9 ай ішінде инфляцияға оның салымы 50%-дан астам болды.

2010 жылғы 3-тоқсанда инфляция 0,8% (2009 жылғы 3-тоқсанда – 0,9%) болды, жылдық инфляция 2010 жылғы қыркүйектің қорытындылары бойынша 6,7% (2009 жылғы желтоқсанда – 6,2%) деңгейінде қалыптасты.

2010 жылғы шілде-қыркүйекте инфляцияның қалыптасуы, бірінші кезекте азық-түлікке жатпайтын тауарлардың қымбаттауы аясында өтті. Бұл ретте, 2010 жылы азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағасы бірыңғай өсті: айына орташа өсім 0,4% болғандығын атап өткен жөн.

2010 жылғы 3-тоқсанда азық-түлік тауарларының бағасы шамалы (0,3%-ға) өсті, ақылы қызметтің баға өсуінің қарқыны қалыпты (0,9%) болды.

2009 жылдың екінші жартысында, 2010 жылдың қаңтар-қыркүйегінде көптеген салалардағы өндірістің құлдырауынан кейін Қазақстанның макроэкономикалық дамуында оң үрдістер байқалды. Бұл ретте экономикалық қызметтің негізгі түрлерінің көбінде (тау кен, өңдеуші өнеркәсіп, сауда, көлік, байланыс) өнім шығарудың ұлғаюы байқалды. Ішкі сұраныстың кеңеюі, атап айтқанда тұтынушылық сұраныстың өсуі мен тұрақты инвестициялық белсенділік 2010 жылы іскерлік белсенділіктің жандануына ықпал еткен негізгі факторлардың бірі болып табылады.

Оған қоса, 2010 жылғы қаңтар-қыркүйекте экономикадағы ақша ұсынысының өсу қарқыны тұрақты болды. Мәселен, 2010 жылғы 9 айда ақша базасы 3,2%-ға кеңейді, ақша массасы 12,3%-ға ұлғайды.

Бұл жағдайда Ұлттық Банк баға тұрақтылығын, теңгенің айырбастау бағамының тұрақтылығын және елдің қаржы секторының тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған теңдестірілген ақша-кредит саясатын жүргізуді жалғастырды.

2010 жылғы 3-тоқсанда Ұлттық Банк өзінің пайыздық ставкаларының дәлізін бұрынғы деңгейінде сақтап қалды. 2010 жылғы 1 шілдеден бастап ресми қайта қаржыландыру ставкасы 7,0% деңгейінде сақталды. Банктерден тартылған депозиттер бойынша ставка 7-күндік депозиттер бойынша 0,5% және 1 айлық депозиттер бойынша 1,0%-ды құрады.

Ұлттық Банк банктерге қайта қаржыландыру заемдарын беруді жалғастырды, алайда бұл құралдарға сұраныс онша жоғары бола қойған жоқ. Бұл ретте айықтырылған операциялардың (Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталары, депозиттер) көлемінің өсуі байқалды.

2010 жылғы 3-тоқсанға инфляция болжамын бағалау

2010 жылғы 3-тоқсанда инфляцияның нақты қалыптасқан деңгейі (0,8%) «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған болжамнан төмен болды (0,9-1,1%). Инфляция шілде және тамызда болжамдық мәндерден біршама төмен болды, ал қыркүйек айында ол күтілгеннен жоғары болып қалыптасты.

Бағаның негізі өсімі 2010 жылғы 3-тоқсанда азық-түлікке жатпайтын тауарларға тиесілі болды. Олардың құрылымында дәрі-дәрмектің, киім мен аяқ киімнің, сондай-ақ кітаптар мен баспа өнімдерінің қымбаттауын атап көрсетуге болады. Өткен жылдардың динамикасын талдай отырып, киімнің және аяқ киімнің және баспа өнімдерінің қымбаттауы осы кезеңге тән екендігін атап өткен жөн, өйткені бұл жаңа оқу жылының

басталуымен және осы тауарларға тұтынушылық сұраныстың тиісінше кеңеюімен байланысты болуы мүмкін. Бағалау бойынша 2010 жылғы 3-тоқсанда инфляция азық-түлікке жатпайтын тауардың қымбаттауын ескермегенде, нақты 0,8% орнына 0,6%-ды құрады.

Халыққа ақылы қызметтің жекелеген түрлерінің (білім беру, медицина мекемелерінің, көлік қызметінің) қымбаттауына қарамастан, тұрғын - үй коммуналдық қызметтің жекелеген түрлеріне тарифтердің төмендеуі немесе олардың шамалы өсуі 2010 жылғы шілде-қыркүйекте тұтастай алғанда, ақылы қызметтің қалыпты өсуіне ықпал етті.

Азық-түлік өнімдерінің жекелеген түрлері бағасының төмендеуі инфляциялық үдерістің қалыптасуына тежеуші ықпал етті. Оның ішінде жеміс-жидек өнімдері, жұмыртқа, қант сияқты тауарларды атап өтуге болады. Тұтастай алғанда, азық-түлік тауарлары тарапынан инфляцияға ықпал шамалы болды.

Жылдық көрсетуде инфляцияның нақты деңгейі 2010 жылғы қыркүйектің аяғында (6,7%) сондай-ақ «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған болжамдық мән шеңберінде қалыптасты (6,8-7,0%).

2010 жылғы 4-тоқсанға инфляция болжамы

2010 жылғы 4-тоқсанда инфляция 2,5-2,7% шегінде (2009 жылғы 4-тоқсанда нақты инфляция – 1,4% құрады) күтілуде, бұл 2010 жылғы желтоқсанның аяғындағы 7,8-8,0% жылдық инфляцияға сәйкес келеді (1-график).

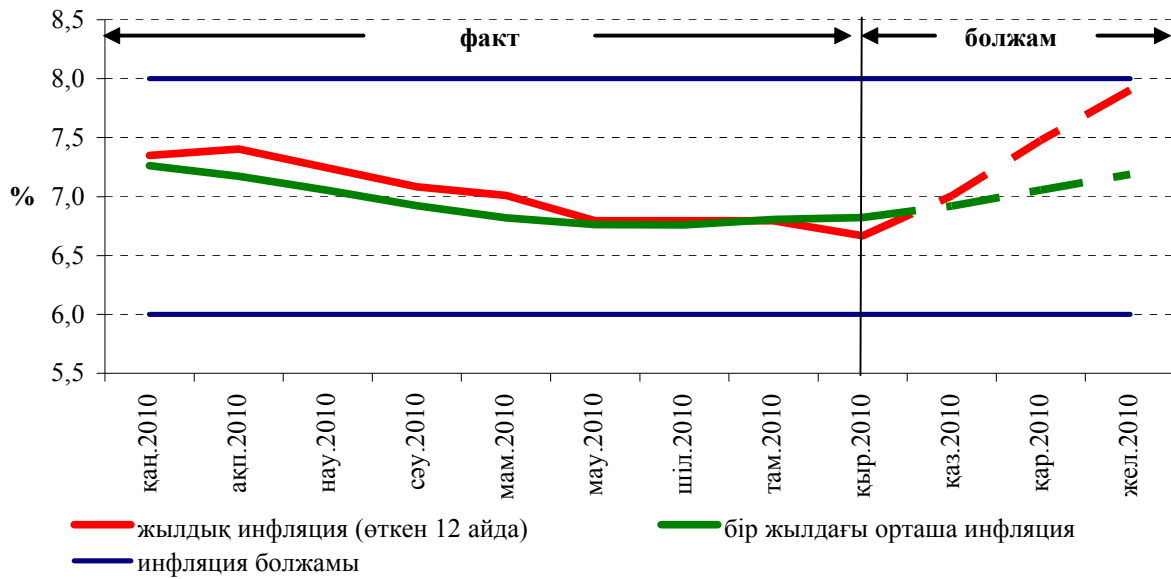
Әдетте, жылдың соңғы айларындағы тұтыну нарығындағы жағдай бағаның көтерілуімен сипатталады. Бұл ауысымдылық факторына және мереке кезіндегі тұтынушылық сұраныстың жандануына байланысты. Нәтижесінде, бұл кезеңде баға бүкіл жыл бойында ең жоғары болады.

2010 жылғы қазан-желтоқсанда азық-түлік тауарлары бағасының біршама өсуі күтілуде. Өткен жылдардағы жағдайды талдай отырып, ағымдағы жылдың 3-тоқсанындағы жеміс-жидек пен көкіністердің ауысымдық төмендеуінен кейін 4-тоқсанда олардың көтерілуі күтіледі. Оған қоса, жұмыртқа, сүт және ет өнімдері сияқты тауарлар бағасының өсуі күтілуде. Көптеген елдердегі, оның ішінде Қазақстандағы, Ресейдегі, Украинадағы, шығыс Еуропаның кейбір елдеріндегі 2010 жылдағы қолайсыз ауа-райы астық және майлы өсімдіктер өндірісінің төмендеуіне әсер етті. Бұл Қазақстандағы осындай тауарлардың бағасына теріс әсер етуі мүмкін.

Жылдың аяғында жанар-жағар май материалдары нарығында жағдай тұрақты болады деп күтілуде. Оған қоса, тұрғын-үй коммуналдық қызметтің жекелеген түрлеріне жылыту маусымының басталуына байланысты ыстық сумен жабдықтау, газбен жабдықтау, электрэнергия сияқты түрлеріне баға мен тарифтердің өсу мүмкіндігі жоққа шығарылмайды.

1-график

2010 жылғы инфляция фактісі және болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2011 жылғы инфляция болжамы

2011 жылы Ұлттық Банк елдегі баға тұрақтылығын қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қабылдауды жалғастырады. Ұлттық Банк қайта қаржыландыру операцияларын жүргізу, қысқа мерзімді ноталарды шығару және банктерден депозиттерді тарту арқылы банк секторындағы қысқа мерзімді өтімділікті реттейтін болады.

Ресми қайта қаржыландыру ставкасын белгілеу ақша нарығындағы жағдайға және инфляция деңгейіне байланысты, оның деңгейі нақты көрсетуде оң болып қалатындай жүргізіледі.

Ұлттық Банк теңгенің айырбастау бағамының тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған шараларды қабылдайтын болады.

Бұл ретте Ұлттық Банк 2011 жылы тұтыну нарығындағы жағдай тұрақты болып қалады деп күтуде. Алайда, Қазақстандағы макроэкономикалық жағдайдың нақты экономикадағы өндірістің өсуі, халықтың ақша кірістерінің тұрақты өсуі, жұмыссыздықтың төмендеуі аясында жақсаруы экономикадағы жиынтық сұраныстың тиісінше кеңеюімен қатар жүретін болады. Бағалау бойынша 2011 жылғы инфляция бойынша көрсеткіштер 2010 жылғы көрсеткіштермен салыстыруға болатындай болады.

2011 жылғы 1-тоқсанға инфляция болжамы 2,7-2,9%-ды (2010 жылғы 1-тоқсанда нақты инфляция – 2,9%) құрайды. Тұтастай алғанда, бұл деңгей алдыңғы жылдарға тән 1-тоқсанның инфляциялық үдерістеріне сәйкес келеді. Бұл күтулер бірінші кезекте, жақын арадағы инфляцияның қалыптасуы ауысымдылық факторының ықпалымен жүретіндігіне байланысты.

2011 жылғы наурыздың қорытындылары бойынша жылдық инфляция 7,9-8,1% деңгейінде күтіледі.

1. Инфляциялық үдерістер

1.1. Тұтыну бағалары

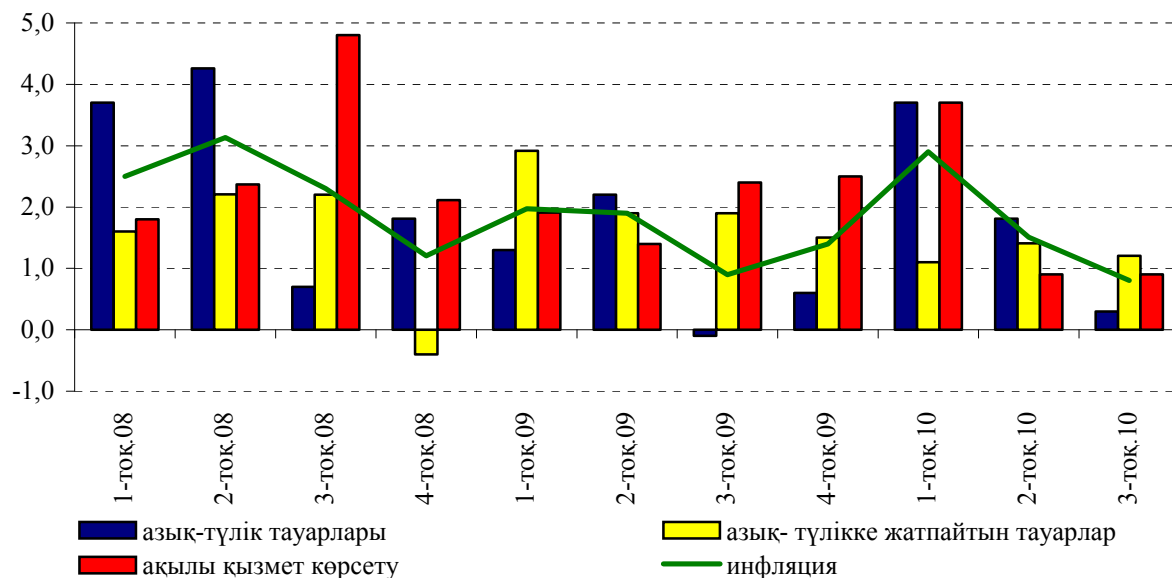
2010 жылғы 3-тоқсанда инфляция қарқынының баяулауы жалғасты. Инфляция бұл кезеңде алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда аз қарқынмен өсті және 2009 жылғы 3-тоқсанның деңгейінде қалды. 2010 жылғы шілде-қыркүйекте инфляция 0,8% деңгейінде (2010 жылғы 2-тоқсанда – 1,5%) қалыптасты.

2010 жылғы 3-тоқсанда инфляция қарқынының бәсеңдеуі азық-түлік тауарлары мен азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасы өсуінің баяулауымен байланысты. Халыққа ақылы қызмет көрсету бағасы 2010 жылғы 2-тоқсанның деңгейінде қалды.

Азық-түлік тауарлары – 0,3%-ға, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,2%- және ақылы қызмет көрсету 0,9 % қымбаттады (2-график).

2-график

Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы 3-тоқсанда жекелеген тауарлар мен қызмет көрсетулердің баға өсуі қарқынының баяулауы байқалды. Мәселен, ет өнімдері бағасының өсу қарқыны 2010 жылғы 2-тоқсандағы 3,6%-дан 2010 жылғы 3-тоқсандағы 2,1%-ға дейін, кондитерлік бұйымдар – 2,3%-дан 1,0%-ға дейін, алкогольсіз сусындар – 2,4%-дан 0,7%-ға дейін баяулады. Жеміс пен көкіністердің бағасы – 7,5%-ға, жұмыртқа – 6,1%-ға төмендеді. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар арасында баға өсуінің баяулауы бензиннің 2010 жылғы сәуір-маусымдағы 4,7%-дан 0,9%-ға дейін, тиісінше дизельдік отын - 3,3%-дан 0,4%-ға дейін, жуу және тазалау құралдары – 1,9%-дан 0,8%-ға дейін бағасының төмендеуі байқалды.

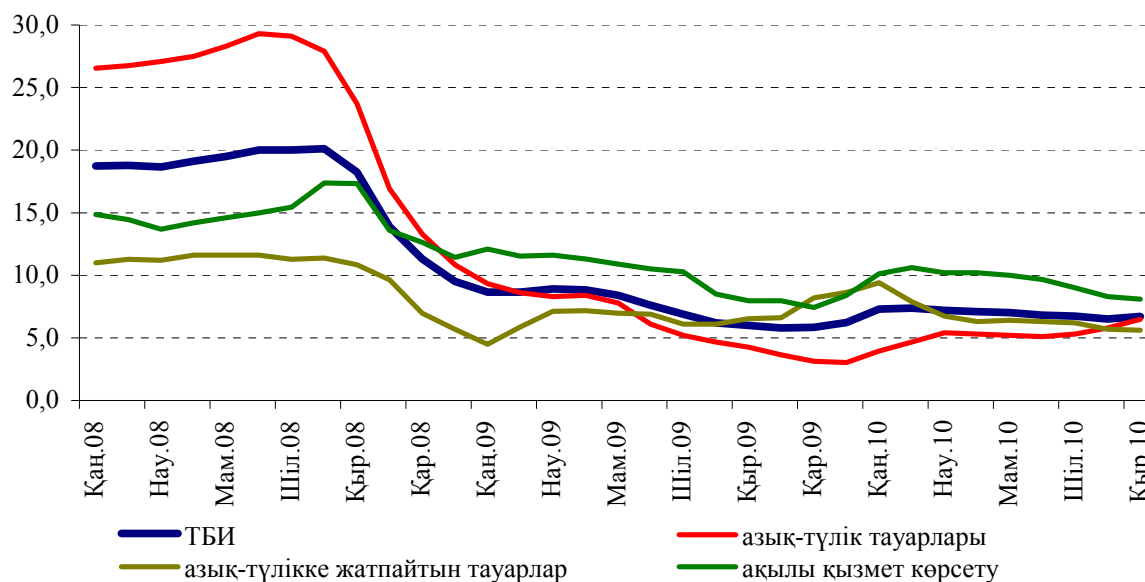
Халыққа ақылы қызмет көрсету тобында, әсіресе білім беру қызметі үшін ақы – 6,7%-ға (оның ішінде жоғары білім беру қызметі үшін – 12,0%-ға), көлік қызметі үшін – 2,9%-ға қымбаттады.

2010 жылғы қыркүйектің қорытындысы бойынша инфляция жылдық көрсетуде 6,7% (2009 жылғы желтоқсанда – 6,2%) құрады. Азық-түлік тауарларының бағасы

6,5%-ға (3,0%-ға), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 5,6%-ға (8,6%-ға), ақылы қызмет көрсетулер өсті 8,1%-ға (8,4%-ға) өсті (3-график).

3-график

Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы қыркүйекте жылдық инфляция қарқынының жылдамдатылуы азық-түлік тауарларының және халыққа көрсетілетін жекелеген қызметтердің, оның ішінде реттелетін қызметтердің (электроэнергияның, суық судың, телефон қызметінің) біршама қымбаттауына байланысты. Мәселен, жылдық көрсетуде бағаның анағұрлым өсуі қантқа, темекі бұйымдарына, ет өнімдеріне, май және тоң майға, алкогольсіз сусындарға, дизельдік отынға, дәрі-дәрмекке, бензин және жуу және тазалау құралдарына, электрэнергияға, су және ыстық суға, кәріске, білім беру қызметтеріне, амбулаторлық және құқықтық қызметтерге тиесілі.

1.2. Базалық инфляция

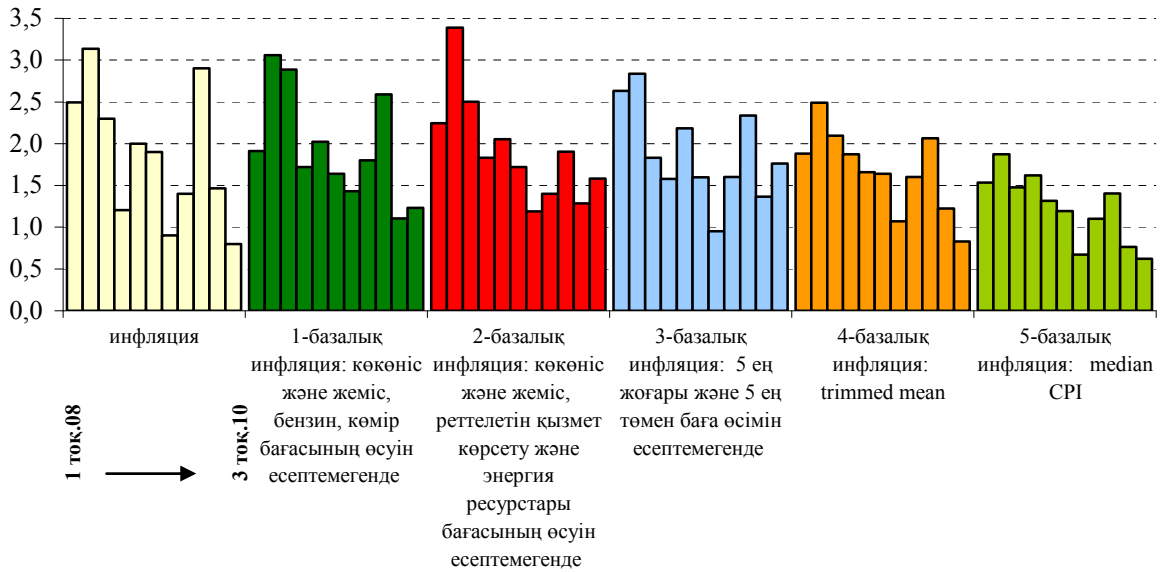
2010 жылғы 3-тоқсанда базалық инфляцияның көрсеткіштері әр бағыттық динамиканы көрсетті. Мәселен 2010 жылғы шілде-қыркүйекте базалық инфляцияның көрсеткіштері 2-базалық инфляцияны қоспағанда, 2009 жылғы 3-тоқсандағы көрсеткіштермен салыстырғанда өсудің анағұрлым төмен қарқынын көрсетті, 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 1-базалық инфляция және 2-базалық инфляция өсудің анағұрлым жоғары қарқынын көрсетті (4-график).

Бұл динамика 1-базалық инфляцияны және 2-базалық инфляцияны есептеу кезінде алып тасталынатын жеміс-көкініс өнімдері мен реттелетін қызметтердің жекелеген түрлеріне (электроэнергия, суық су, байланыс қызметі) бағаның төмендеуіне байланысты.

2010 жылғы шілде-қыркүйекте базалық инфляцияның көрсеткіштері жылдық көрсеткіште сондай-ақ әртүрлі бағыттағы динамиканы көрсетті. 1-базалық инфляция шілде-тамызда баяулады, ал қыркүйекте оның кейбір жылдамдатылуы байқалды. 2-базалық инфляцияның қарқыны барлық кезең бойы ұлғайды, ал базалық инфляцияның қалған көрсеткіштері шамалы баяулауды көрсетті. Бұл ретте тек 1-базалық инфляция жалпы инфляциямен салыстырғанда анағұрлым жоғары деңгейде қалыптасты.

4-график

Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

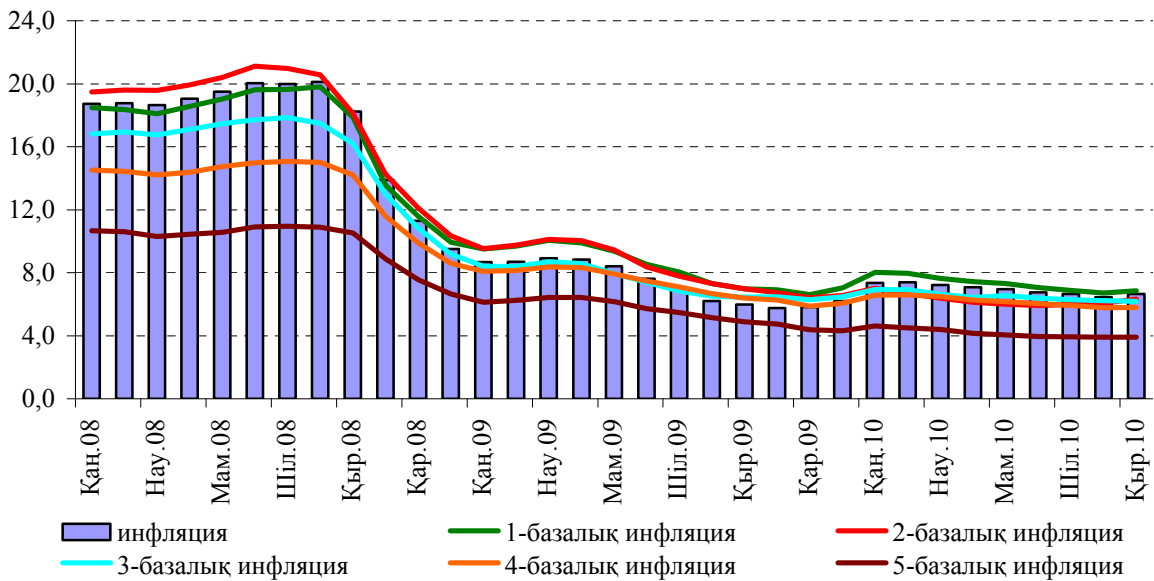

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы қыркүйекте базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда анағұрлым төмен деңгейде қалыптасты. Бұл жалпы үрдістен «түсіп қалатын» жекелеген тауарлар мен қызметтер бағасының динамикасындағы күрт ауытқуларға (өсу немесе төмендеу) қарамастан, инфляциялық үдерістердің жалпы баяулауын көрсетеді (5-график).

5-график

Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар

1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар

2010 жылғы 3-тоқсанда өнеркәсіп өнімдерін өндіруші кәсіпорындардың бағалары 0,9%-ға (2009 жылдың 3-тоқсанында - 11,7%) өсті. Өндірілген өнім құны 0,9%-ға өсті, бұл ретте оның құрамындағы өндіріс құралдары 4,0%-ға арзандады, тұтыну тауарларының бағасы 2,1%-ға қымбаттады, аралық тұтыну өнімінің бағасы 0,9%-ға өсті. Өндірістік сипаттағы қызметтердің бағасы 0,8%-ға қымбаттады.

2010 жылғы шілде-қыркүйекте тау-кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындарының бағалары төмендеді. 2010 жылғы 2-тоқсандағы 2,3%-ға бағаның өсуінен кейін 3-тоқсанда баға 0,2% -ға төмендеді (2009 жылғы 3-тоқсанда – өсу 14,2%).

2010 жылғы 3-тоқсанда энергия ресурстарының құны 1,5%-ға (2009 жылғы 3-тоқсанда – өсуі 15,5%) көтерілді. Энергия ресурстарының құрамында мұнай өндіру бағасы 2,2%-ға (2010 жылғы 2-тоқсанда – төмендеуі 2,3%) көбейді, газ конденсатының құны – 2,5%-ға (өсуі 6,5%) төмендеді.

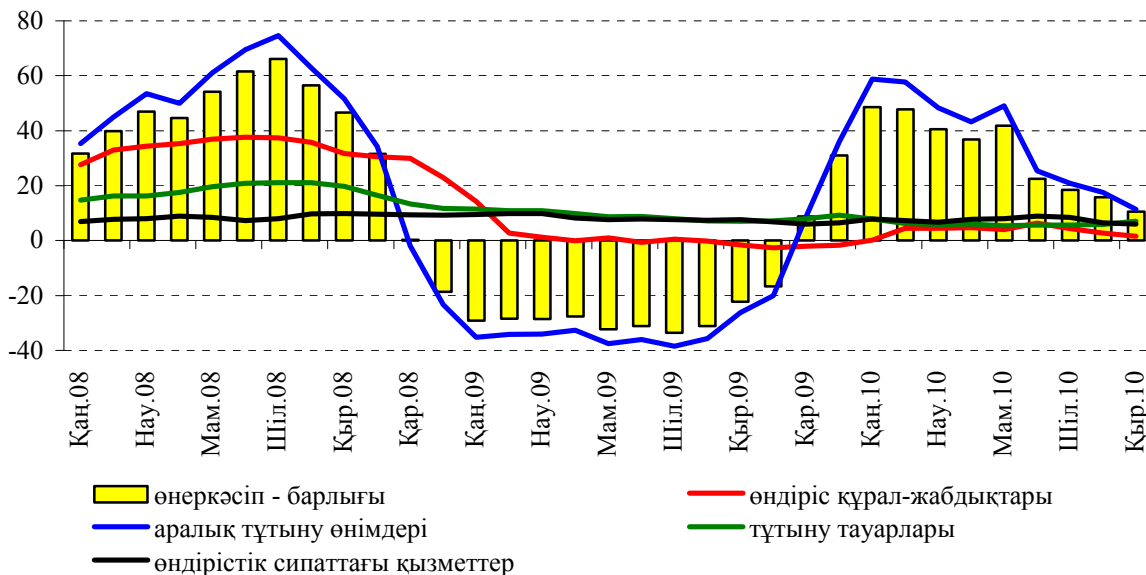
Өндеуші өнеркәсіптегі бағаның өсу қарқыны 2010 жылғы 3-тоқсанда 3,0%-ды құрап, шамалы жылдамдатылды (2009 жылғы 3-тоқсанда – өсу 8,3%). Металлургиялық өнеркәсіптегі бағалар 2,9%-ға көтерілді, сусындарды және темекіні қоса алғанда, азық-түлік өнімдерін өндіру 8,1%-ға қымбаттады, мұнай өндеу өнімдерінің бағасы 1,3%-ға өсті.

Электр энергиясын, газды және суды өндіру мен бөлуде алдыңғы тоқсанда 0,9%-ды құраған өсуден кейін 0,7%-ды құраған өсудің баяулауы байқалды.

2010 жылғы қыркүйекте өнеркәсіп өндірісінде жылдық көрсетуде бағаның өсуі (2010 жылғы қыркүйекте 2010 жылғы қыркүйекке қарағанда) 10,6%-ды құрады (6-график).

6-график

Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Өндірілген өнім жылдық көрсетуде 10,8%-ға, оның ішінде аралық тұтыну өнімі – 11,4%-ға, тұтыну тауарлары – 7,0%-ға, өндіріс құралдары – 1,5%-ға қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсетулер 6,0%-ға қымбаттады.

1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар

2010 жылғы 3-тоқсанда барлық арналар бойынша сатылған ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасы 4,6%-ға ұлғайды (2009 жылғы 3-тоқсанда – төмендеуі 0,4%). Ауыл шаруашылығындағы бағалар динамикасы көбіне өсімдік шаруашылығы өнімдерінің қымбаттауы және аз деңгейде мал шаруашылығы өнімдері бағасының қымбаттауы әсерінен қалыптасты.

Шілде-қыркүйекте өсімдік шаруашылығы өнімдері 7,5%-ға қымбаттады, бұл дәнді дақылдар бағасының 7,9%-ға өсуіне байланысты.

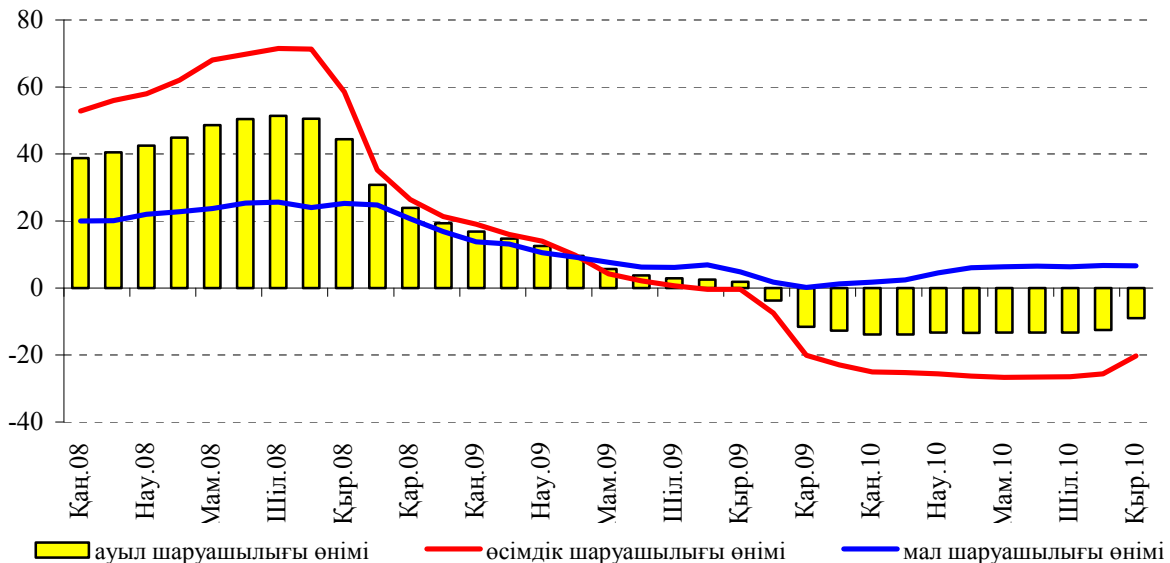
Бидайды экспорттаушы Қазақстанда және сол сияқты ТМД елдеріндегі 2010 жылғы ауа-райының қолайсыз болуы астық дақылдарын анағұрлым төмен жинауға әкелді, бұл өсімдік өнімдері бағасының өсуіне ықпал етті.

2010 жылғы 3-тоқсанда мал шаруашылығы өнімдері 1,3%-ға өсті, ал 2010 жылғы 2-тоқсанда маусымдық факторға байланысты бағаның 1,4%-ға төмендеуі байқалды. Бұл ретте мал және құс еті 2,0%-ға өсті, шикі сүттің құны 1,7%-ға көтерілді, ал жұмыртқа 4,6%-ға арзандады.

2010 жылғы қыркүйектің қорытындысы бойынша ауыл шаруашылығы өнімі жылдық көрсетуде 9,0%-ға төмендеді. Бұл ретте өсімдік шаруашылығы өнімі 20,3%-ға арзандады, мал шаруашылығы өнімінің бағасы 6,6%-ға өсті (7-график).

7-график

Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі

2010 жылғы 3-тоқсанда алдыңғы тоқсандағымен салыстырғанда кәсіпорындардың дайын өніміне деген сұраныстың өсуі байқалды. Оған дайын өнімге сұраныстың 2010 жылғы 2-тоқсанда 55,2-дан 54,7-ға дейін өзгеруінің диффузиялық индексі ретінде жинақталған индикатордың ұлғаюы себепші болды (8-график). Бұл ретте көрсеткіштің төмендеуін 16,9% (2010 жылғы 2-тоқсанда – 18,8%), ұлғаюын – 27,3% (2010 жылғы 2-тоқсанда – 28,1%) атап өтті.

Экономиканың барлық салаларында дерлік сұраныстың өсуі байқалды, бұл ретте көрсеткіштің анағұрлым өсуі «ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман»,

«электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» және «көлік және байланыс» салаларында байқалды. Сондай-ақ «өңдеуші өнеркәсіп», «құрылыс», «өндіруші өнеркәсіп» және «жылжымайтын мүлікпен операциялар» сияқта салаларда сұраныстың өсу қарқынының баяулауы байқалды.

2010 жылғы 4-тоқсанда 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда жалпы экономика бойынша дайын өнімге сұраныстың өсуінің баяулауы күтіледі: сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі 52,5 дейінгі белгіге өсті. Бұл ретте пікіртерімге қатысушы кәсіпорындардың 20,9%-ы дайын өнімге сұраныстың өсуін, 15,9%-ы төмендеуін күтеді. Көрсеткіштің өсуінің айтарлықтай баяулауы «көлік және байланыс», «ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман» және «өңдеуші өнеркәсіп» сияқты салаларда күтіледі. Құрылыста кәсіпорындар өз өніміне деген сұраныстың төмендеуін күтеді.

2010 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өнімінің бағасына қатысты жағдай өткен тоқсандағымен салыстырғанда көрсеткіштің өсу қарқынының айырықша ұлғаюымен сипатталады: дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 59,8 белгісіне дейін (2010 жылғы 2-тоқсанда 54,9) көтерілді. Өнімінің бағасы өскен кәсіпорындардың үлесі өткен тоқсанмен салыстырғанда 24,0-ды құрап, (2010 жылғы 2-тоқсанда – 17,3%) ұлғайды.

«Ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман», «сауда», «өңдеуші өнеркәсіп», «өндіруші өнеркәсіп» және «қонақ үйлер мен мейрамханалар» сияқты экономиканың салаларында бағаның анағұрлым өсуі байқалды.

2010 жылғы 4-тоқсанда дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі өткен тоқсанмен салыстырғанда 59,4 белгісіне дейін төмендеді, бұл баға өсуінің әлсіз тежелуін білдіреді.

2010 жылғы 3-тоқсанда экономика бойынша тұтастай алғанда жоғары деңгейде қала отырып шикізат пен материалдар бағасының өсу қарқыны біршама өсті: шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексінің мәні 70,5 болды. «Өңдеуші өнеркәсіп» және «құрылыс» салаларын қоспағанда көрсеткіштің өсу қарқынының баяулауы барлық салаларда байқалды. Тұтастай алғанда талдау бойынша шикізат және материалдар бағасының өсуін атап өткен кәсіпорындардың саны өткен тоқсандағымен салыстырғанда 49,4% құрап (2010 жылғы 2-тоқсанда- 44,6%-дан), ұлғайды. Шикізат және материалдар бағасының төмендеуін атап өткен кәсіпорындардың үлесі тек 1,0%-ды (2010 жылғы 2-тоқсанда – 2,2%) құрады. Көрсеткіштердің өзгермегендігін атап көрсеткен респонденттердің саны 42,2%-ға дейін (2010 жылғы 2-тоқсанда – 45,8%) төмендеді.

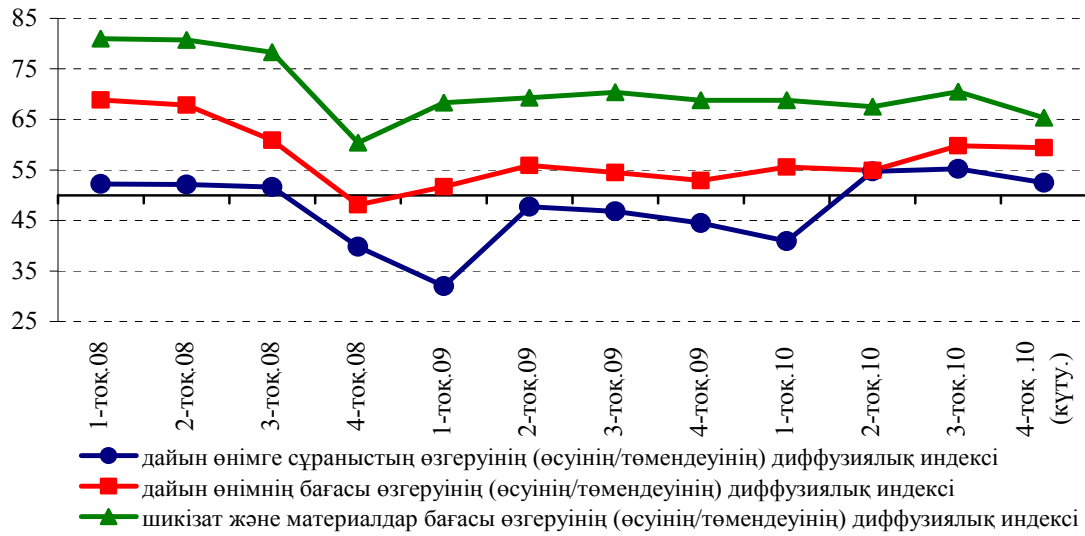
2010 жылғы 4-тоқсан бойынша шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 65,3 белгісіне дейін түсті, бұл баға өсуінің біршама тежелуін білдіреді. Бұл ретте, бағаның өсуін күтетін респонденттердің саны 39,2%-ға дейін біршама төмендеді, ал көрсеткіштің өзгермейтіндігін және төмендеуін атап кәсіпорындардың үлесі тиісінше 52,3% және 1,2% құрады (8-график).

Осылайша, тиісті диффузиялық индекстердің динамикасына қарай, кәсіпорындардың 2010 жылғы 4-тоқсан бойынша күтулері бірінші кезекте, дайын өнім сұранысының және шикізат пен материалдарға бағаның өсуінің айтарлықтай баяулауына байланысты.

8-график

Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2. Инфляция факторлары

2.1. Жиынтық сұраныс

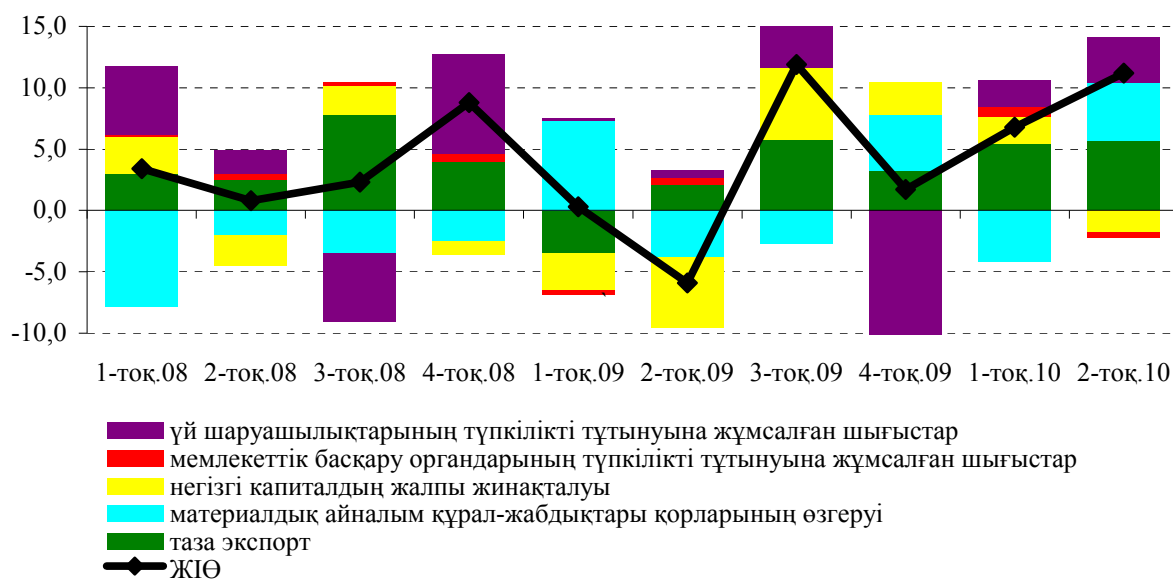
2010 жылғы 2-тоқсанда түпкілікті пайдалану әдісі бойынша ЖІӨ 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда нақты көрсетуде 11,2%-ға (өткен тоқсанда – 6,8%) ұлғайды.

ЖІӨ негізгі құрамдас бөліктерінің бірі негізгі капиталдың жалпы жинақталуының төмендеуіне қарамастан таза экспорттың елеулі өсуі, түпкілікті пайдалануға жұмсалатын шығыстардың ұлғаюы және материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеруі ЖІӨ өсуінің жылдамдатылуына себепші болды. Түпкілікті пайдалану шығыстары 3,6%-ға өсті, жалпы жинақталу тұтастай алғанда 17,2%-ға ұлғайды, таза экспорт 64,4%-ға өсті.

ЖІӨ өсуіне таза экспорттың салымы – 5,7%-ды, негізгі капиталдың жалпы жинақталуы – (-)1,8%, үй шаруашылығын тұтыну- 3,7%, материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеруі – 4,7%-ды құрады (9-график).

9-график

Жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне салымы, %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс

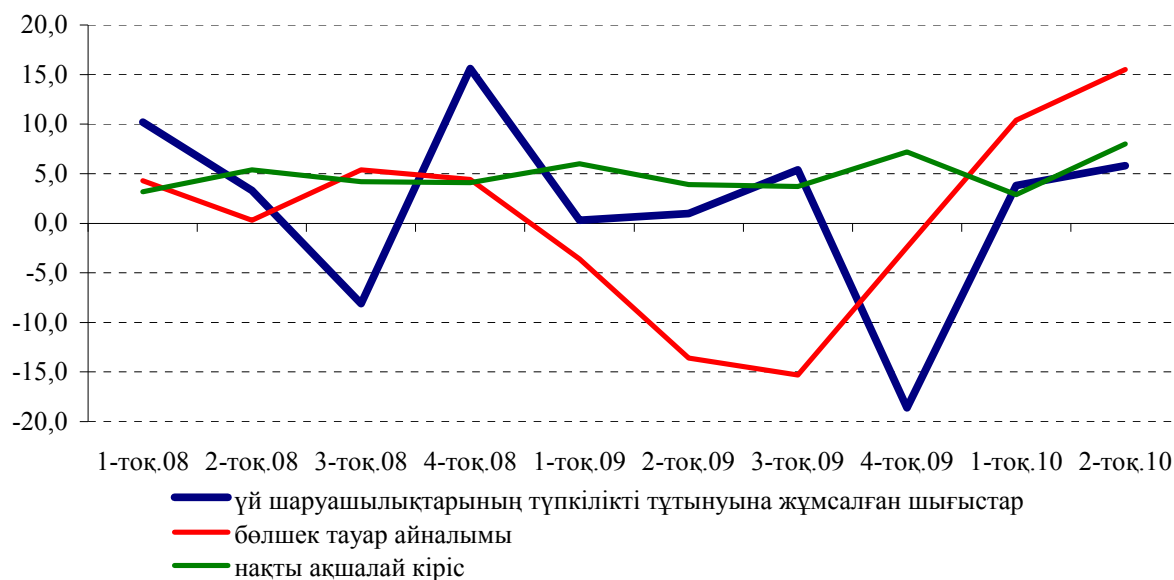
2010 жылғы 2-тоқсанда үй шаруашылықтарының түпкілікті тұтынуына жұмсалған шығыстар 2009 жылғы тиісті кезеңге қарағанда 5,8%-ға (2010 жылғы 1-тоқсанда өсуі –3,8%-ға) ұлғайды.

Нақты көрсеткіштегі жан басына шаққандағы ақша кірісінің өсуі қарқынының 8,0%-ға дейін жылдамдатылуы (2010 жылғы 1-тоқсанда – 2,9%-ға) бөлшек тауар айналымының 15,5%-ға (2010 жылғы 1-тоқсанда – өсуі 10,4%-ға) ұлғаюына ықпал етті. Бұл үрдіс жалпы алғанда ағымдағы жылдың бірінші жартыжылдығында тұтынушылық сұраныстың қалпына келгендігін көрсете отырып, ЖІӨ негізгі құрамдас бөліктері бірінің жиынтық сұраныс тәсілімен жақсаруына, атап айтқанда, үй

шаруашылықтарының түпкілікті тұтынуына шығыстардың өсуіне ықпал етті (10-график).

10-график

Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

Қазақстанның экономикасын қалпына келтіру, қаржы секторындағы жағдайдың тұрақтануы, тұтастай алғанда әлемдік экономикадағы дағдарыстың теріс салдарларын еңсеру, сондай-ақ 2010 жылдың басында әлеуметтік төлемдер мен зейнетақы мөлшерінің ұлғаюы, 2-тоқсаннан бастап стипендияның, бюджеттік қызметкерлердің жалақысының 25%-ға өсуі халықтың тұтыну тәртібі моделінің өзгеруіне себепші болды.

Нәтижесінде, 2009 жыл бойы құлдыраудан кейін ағымдағы жылдың басынан бастап үлес салмағы бөлшек тауар айналымының жалпы көлемінде біршама және 55%-ды құрайтын сатушы кәсіпорындарда (магазиндерде, сауда орталықтарында) тауарларды сату көлемі өсе бастады.

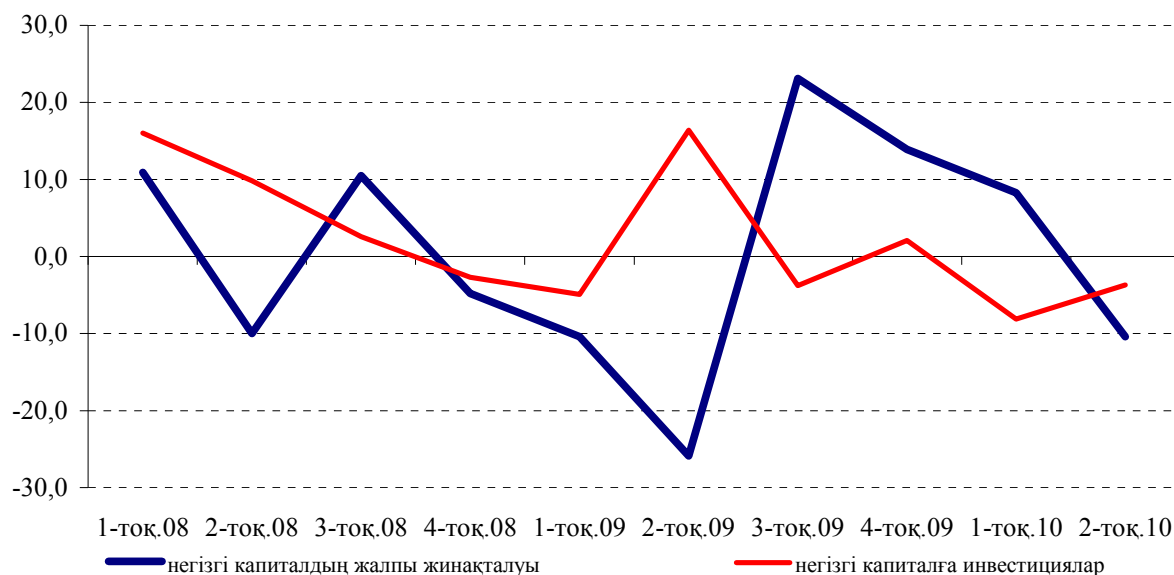
2010 жылдың 2-тоқсанында 2009 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда ЖІӨ құрылымындағы жалпы жинақтауға жұмсалған шығыстардың жалпы көлемі 17,2%-ға көтерілді, ол ЖІӨ өсуінің қалыптасуына 2,9% мөлшерінде оң әсер етті.

Бұл ретте оның құрылымында негізгі капиталдың жалпы жинақталуы 10,4%-ға азайды, оған негізінен кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігінің төмендеуі және инвестицияның негізгі капиталға 3,7%-ға әкелінуінің азаюы (11-график) себепші болды, ЖІӨ өсуіне (-)1,8% мөлшерінде теріс әсер етті.

Алайда материалдық айналым қаражаты қорының номиналдық көрсетуде 3 еседен астам өзгеруінің барынша өсуі ЖІӨ өсуінің қалыптасуына 4,7% мөлшерінде оң әсер етті, бұл нәтижесінде бірінші құрамдас бөлік қол жеткізген теріс әсерді бейтараптандырды және тұтастай алғанда, жалпы жинақталу көрсеткішінің өсуіне әкелді.

11-график

Негізгі капиталға инвестицияларға жұмсалатын шығыстардың динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.2. Мемлекеттік тұтыну

2010 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік басқару органдарының түпкілікті тұтынуына арналған шығыстар 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 4,6%-ға (2010 жылғы 1-тоқсанда – өсуі 11,2%-ға) төмендеді.

Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 1 156,8 млрд. теңге сомаға немесе ЖІӨ-ге шаққанда 12,7% қаржыландырылды. 2009 жылғы 2-тоқсандағы көрсеткіштермен салыстырғанда олар 20,3%-ға ұлғайды.

Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындары 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 854,1 млрд. теңгені құрады, бұл 17,1%-ға артық. Ағымдағы шығындар құрамында анағұрлым ішкі заемдар бойынша сыйақыларды (мүдделерді) төлеуге, жеке және заңды тұлғаларға ағымдағы трансферттерге, сондай-ақ қызметтерді сатып алуға және шетелге ағымдағы трансферттерге шығындар ұлғайды. Мемлекеттік бюджеттің күрделі шығындары 2010 жылғы 2-тоқсанда 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 1,3%-ға негізінен, негізгі шетелге және елдің ішіндегі күрделі трансферттерге, негізгі капиталды сатып алуға және жерді және материалдық активтерді сатып алуға шығыстардың ұлғаюы есебінен өсті. Қаржы активтерін сатып алуға жұмсалған шығыстар 29,5%-ға өсті.

2010 жылғы сәуір-маусымда мемлекеттік бюджеттің түсімдері 1 292,0 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-ге шаққанда 14,1%-ды құрады, бұл 2009 жылдың сәуір-маусымымен салыстырғанда 42,7%-ға көп. Мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымында екі бап бұрынғысынша басым: салық түсімдері - 63,24%-ды (2009 жылғы 2-тоқсанда – 57,7%), ресми трансферттер – 33,7%-ды (38,7%) құрады. Ресми трансферттердің жоғары үлесі республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан кепілді трансферттердің 355,0 млрд. теңге мөлшерінде түсуімен қамтамасыз етілді.

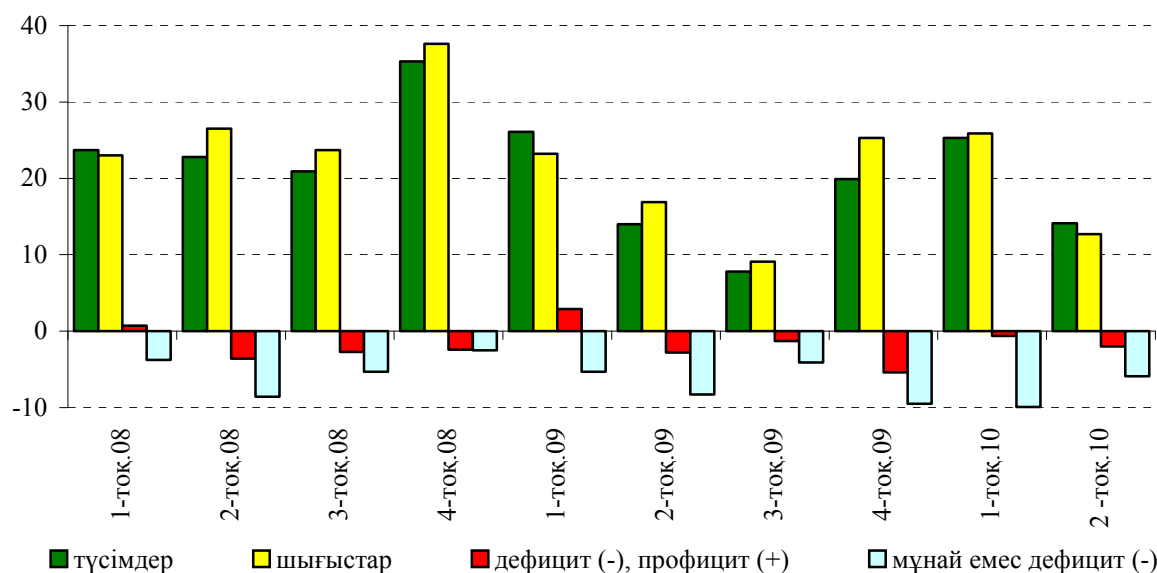
Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 2-тоқсанда салық түсімдері 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 27,6%-ға ұлғайды, бұл корпоративтік табыс салығы мен жеке табыс салығы бойынша түсімдердің ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 2010 жылғы 2-тоқсанда салықтық емес түсімдердің көлемі 3,2%-ға төмендеді, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер 25,0%-ға ұлғайды.

2010 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік бюджет шығыстарының оның түсімдерінен асып түсуі нәтижесінде 181,8 млрд. теңге дефицит қалыптасты (ЖІӨ-нің 2,0%), бұл ретте 2009 жылғы 2-тоқсанда дефицит 182,4 млрд. теңгені құрады (12-график). Ұлттық қордан республикалық бюджетке аударылмаған кепілді трансферттерді ескермегенде, 2010 жылғы 2-тоқсан 536,8 млрд. теңге мөлшеріндегі мұнай емес дефицитпен аяқталатын еді.

12-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ЖІӨ-ге %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2010 жылғы 2-тоқсан ішінде Қаржы министрлігі негізінен мемлекеттік эмиссиялық бағалы қағаздарды шығару арқылы 198,8 млрд. теңге мөлшерінде заем қаражатын тартты. Осы кезең ішінде 54,8 млрд. теңге сомаға бұрын шығарылған бағалы қағаздар бойынша борыштық міндеттемелер де өтелді. Нәтижесінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің Ұлттық Банктегі шотындағы қалдығы 37,8 млрд. теңгеге азайды.

2010 жылғы 2-тоқсанда Үкіметтің ішкі борышы 2009 жылғы 2-тоқсанның қорытындысымен салыстырғанда (ЖІӨ-ге шаққанда 6,2%) 1 499,1 млрд. теңгеге (ЖІӨ-ге шаққанда 7,7%) дейін, яғни 56,1%-ға ұлғайды және мемлекеттік орта мерзімді міндеттемелерді (МЕОКАМ), мемлекеттік ұзақ мерзімді жинақтаушы қазынашылық міндеттемелерді (МЕУЖКАМ), мемлекеттік ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларды шығарумен қамтамасыз етілді.

Үкіметтің сыртқы борышы 2010 жылғы 2-тоқсанда 2009 жылғы 2-тоқсанның көрсеткішімен салыстырғанда (ЖІӨ-ге шаққанда 1,3%) 47,6%-ға ұлғайып, 2,3 млрд. АҚШ долл. (ЖІӨ-ге шаққанда 1,8%) құрады.

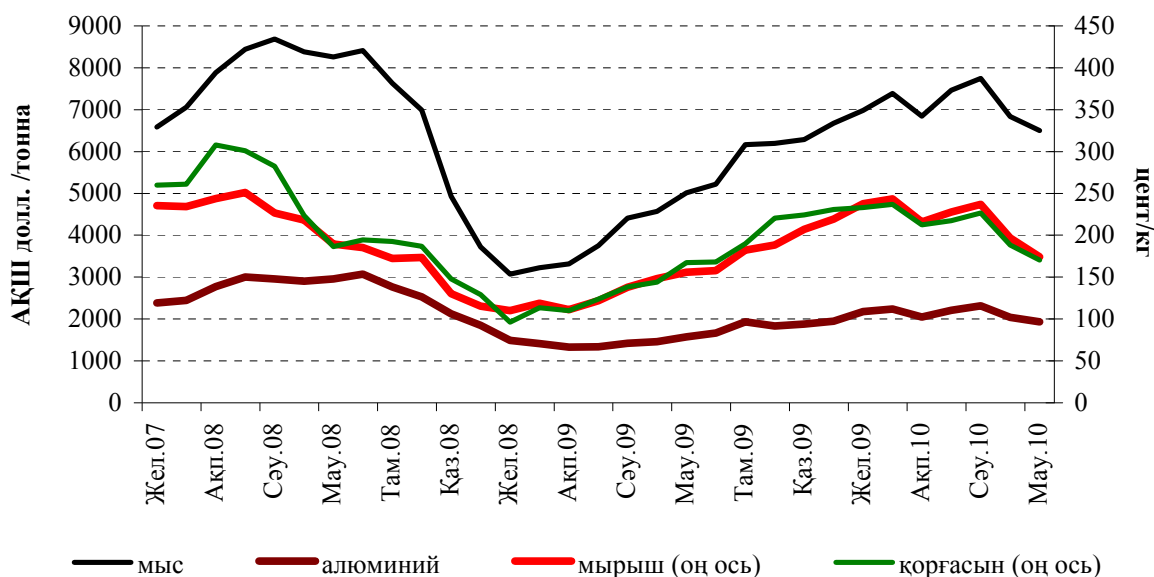
2.1.3. Сыртқы сектор

– - Әлемдік бағалар

2010 жылғы 2-тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы жағдай жекелеген тауарлар бағасының құбылмалылығымен сипатталды. Мәселен, металдың әлемдік бағасы 2010 жылғы сәуір айында біршама өсті, алайда мамыр-маусымда олар бірте-бірте төмендей бастады. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 2-тоқсанда мыстың бағасы 12,9%-ға төмендеді және осы кезеңде орташа алғанда бір тонна үшін 7027,3 АҚШ долл. деңгейінде, тиісінше алюминий – 12,5%-ға және бір тоннасы үшін 2096,3 АҚШ долл. қалыптасты. Қорғасынның әлемдік бағасы бір килограммы үшін 195,1 центті құрап, кезеңде орташа 21,5%-ға және тиісінше мырыш – 23,4%-ға және бір килограммы үшін 202,6 центке төмендеді (13-график).

13-график

Металдың әлемдік бағасының динамикасы

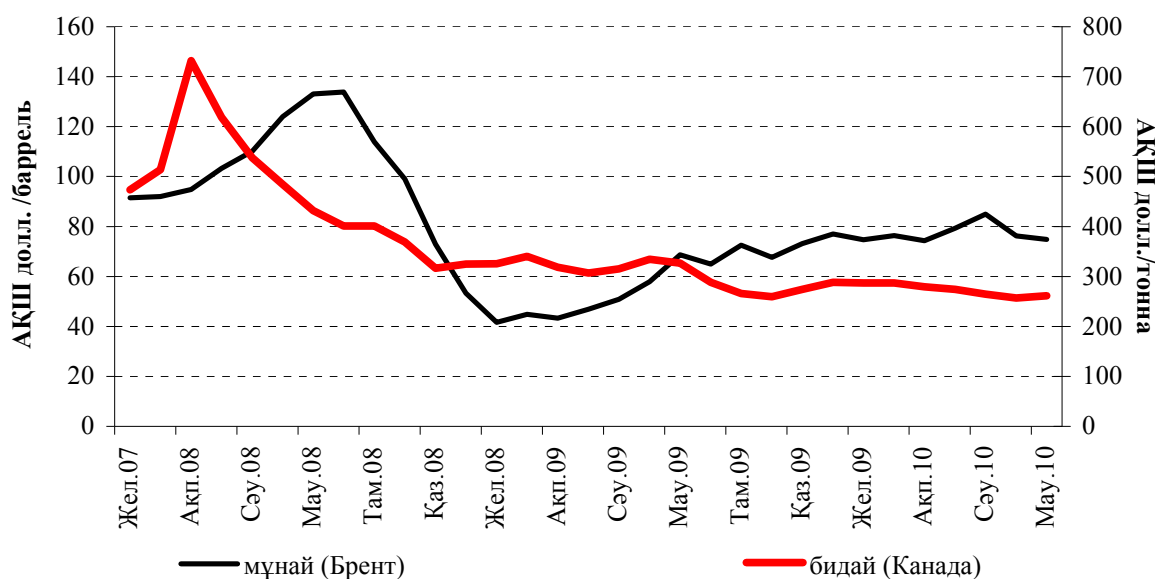
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

2010 жылғы 2-тоқсанда мұнайдың әлемдік бағасы төмендеу үрдісін көрсетті. Мәселен, 2010 жылғы сәуірдегі біршама өсуден кейін, мамыр-маусымда олардың төмендеу үрдісі байқалды. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы сәуір-маусымда Brent сорттындағы мұнайдың бағасы 5,6% төмендеді және кезеңде орташа алғанда бір баррель үшін 78,69 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

Бидайдың әлемдік бағасы сондай-ақ тұрақсыз болды. 2010 жылғы сәуір-мамырда баға төмендеді, ал маусымда олар шамалы көтерілді. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда бидайдың (Канада) әлемдік бағасы 4,7% төмендеді және бір тонна үшін орташа алғанда 260,9 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

14-график

Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы

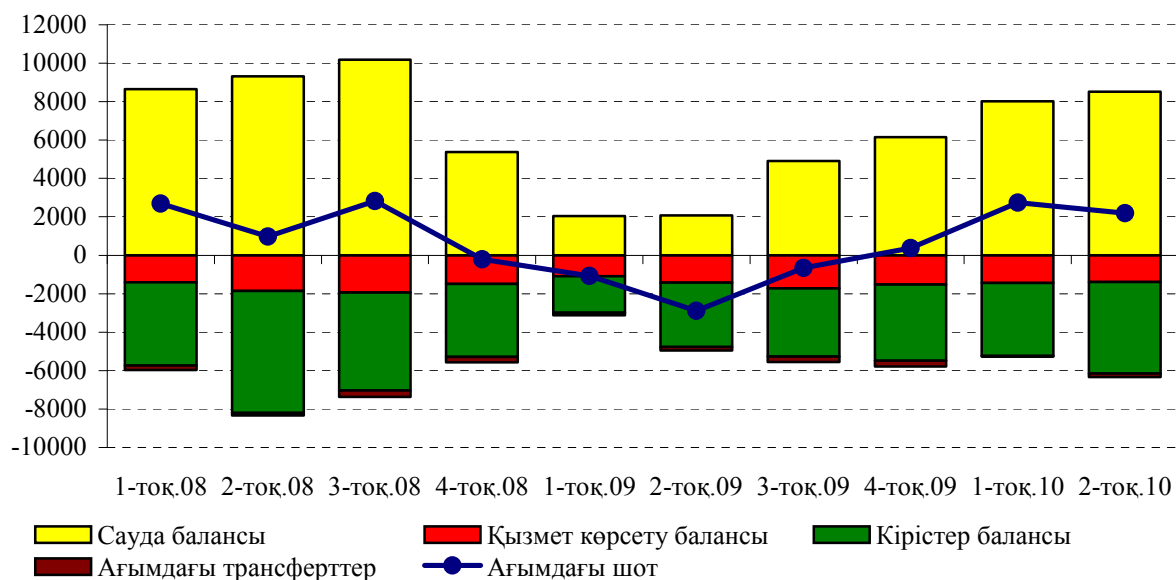
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

– Төлем балансы

2010 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша төлем балансының ағымдағы шоты 2,2 млрд. АҚШ доллары деңгейінде оң сальдомен қалыптасты (15-график).

15-график

Ағымдағы операциялар шотының балансы, млн. АҚШ долл

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Ағымдағы операциялар шотының профицитіне негізгі үлес энергия тасымалдаудың әлемдік нарығындағы қолайлы баға конъюнктурасы аясында тауар экспортынан түсімдер негізінде қалыптасты. Мәселен, 2010 жылғы 2-тоқсанда тауарлар экспортынан түсімдер 1,7 есе ұлғайды, ал тауар импортына арналған шығыстар 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 7%-ға өсті. Сауда балансының оң сальдосы 4,1 есе

өсті және және 8,5 млрд. АҚШ долларына жетті, ағымдағы операциялар шотының басқа құрамдас бөліктері бойынша ресурстардың нетто-әкетілуін толық өтеді. Қызмет көрсету балансының дефициті 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 2,6%-ға азайды және 1,4 млрд. АҚШ долл. болды, ал кірістер балансының дефициті 42,9%-ға өсіп, 4,8 млрд. АҚШ долл. дейін жетті. Ағымдағы трансферттер бойынша резидент еместерге төлемдер 180,2 млн. АҚШ долл. құрап, 2009 жылғы 2-тоқсанның деңгейіне қатысты 6,3%-ға қысқарды.

Қаржы шотының операциялары бойынша ресурстардың нетто-әкетілуі 2010 жылғы 2-тоқсанда 983,9 млрд. АҚШ долл. құрады (2009 жылғы 2-тоқсанда – 884,9 млрд. АҚШ долл.). Резиденттердің шетелдік активтері (резервтік активтерді қоспағанда) 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 1,8 есе көп бола отырып, 1,4 млрд. АҚШ долл. өсті. Резиденттердің сыртқы міндеттемелері 426,3 млн. АҚШ долл. қысқарды (2009 жылғы 2-тоқсанда 16,2 %-ға аз).

Нәтижесінде төлем балансының операциялары бойынша оң сальдо 2010 жылғы 2-тоқсанда 70,2 млрд. АҚШ долл. құрады (2009 жылғы 2-тоқсанда дефицит 945,0 млрд. АҚШ долл.).

– Сауда талаптары және нақты тиімді айырбастау бағамы

2009 жылғы 2-тоқсанның тиісті көрсеткішімен салыстырғанда сауда талаптарының орташа алынған индексі 2010 жылғы 2-тоқсанда 42,7%-ға жоғары болды. Бұл ретте еуро аймағындағы елдермен сауда талаптары 25,2%-ға, ал Ресеймен - 11,0%-ға жақсарды (1-кесте).

1-кесте

Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі (өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)

	1-тоқ.09	2-тоқ.09	3-тоқ.09	4-тоқ.09	1-тоқ.10	2-тоқ.10
Экспорттық бағалар	-47,0	-52,5	-44,9	-16,6	48,2	60,1
Импорттық бағалар	-1,2	-15,8	-18,2	-3,4	9,4	12,9
Сауда талаптары	-45,8	-42,4	-34,4	-11,3	22,6	42,7
оның ішінде:						
Еуро аймағының елдері						
Экспорттық бағалар	-54,2	-56,5	-49,9	-18,0	66,0	59,9
Импорттық бағалар	17,7	0,1	12,8	32,5	22,4	31,0
Сауда талаптары	-57,8	-57,9	-59,2	-29,0	16,6	25,2
Ресей						
Экспорттық бағалар	-28,3	-36,2	-35,8	-14,7	23,4	33,6
Импорттық бағалар	-28,6	-25,5	-23,2	-2,6	28,5	19,1
Сауда талаптары	0,4	-15,0	-16,4	-12,6	-3,7	11,0

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

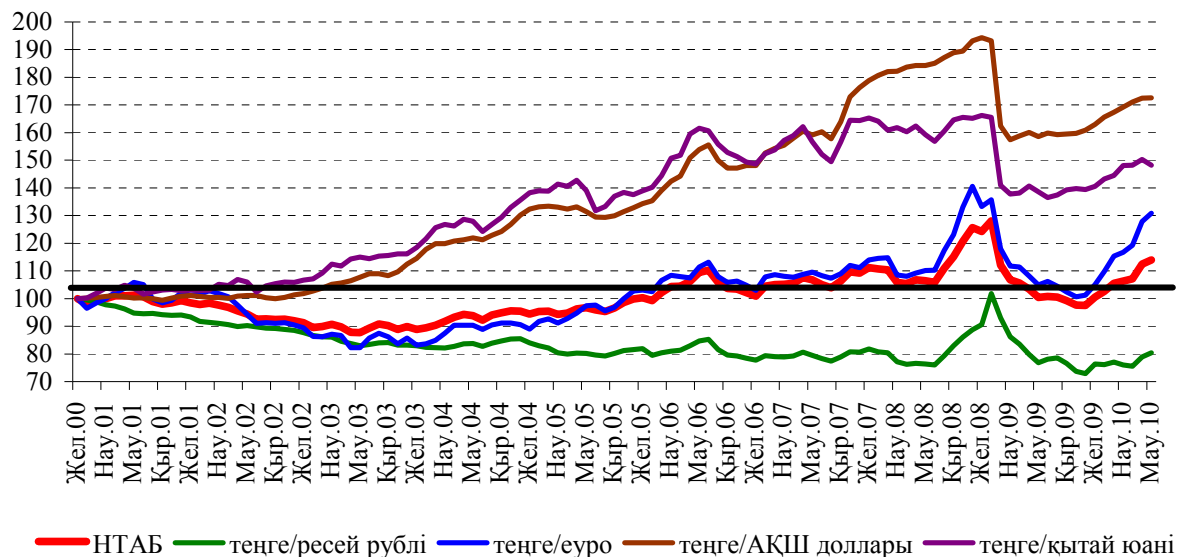
2010 жылғы бірінші жартыжылдықта мұнайдың салыстырмалы түрде жоғары бағасымен қатар бірыңғай еуропа валютасының құнсыздануы теңгенің бағамына біршама қысым көрсетті. Алайда, Ұлттық Банктің бағамды ұстап тұру жөніндегі шаралары елеулі нығаюға жол берген жоқ. Тұрақты номиналды бағамға қарамастан, еуროның біршама құнсыздануы нақты көрсетуде теңгенің қымбаттауы қарқынының өсуінен байқалды. 2010 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша өткен кезеңмен салыстырғанда теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 6,0%-ға ұлғайды. Бұл ретте ТМД елдерінің валюталар қоржынына қатысты теңге 2,4%-ға, қалған елдердің қоржынына қатысты 7,4%-ға нығайды.

2010 жылғы 2-тоқсанда теңге нақты көрсетуде АҚШ долларына қатысты өткен кезеңмен салыстырғанда 2,8%-ға, еуроға қатысты 10,5%-ға, ал ресей рубліне қатысты - 2,5%-ға нығайды (16-график).

16-график

Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері (2000 жылғы желтоқсан = 100%)

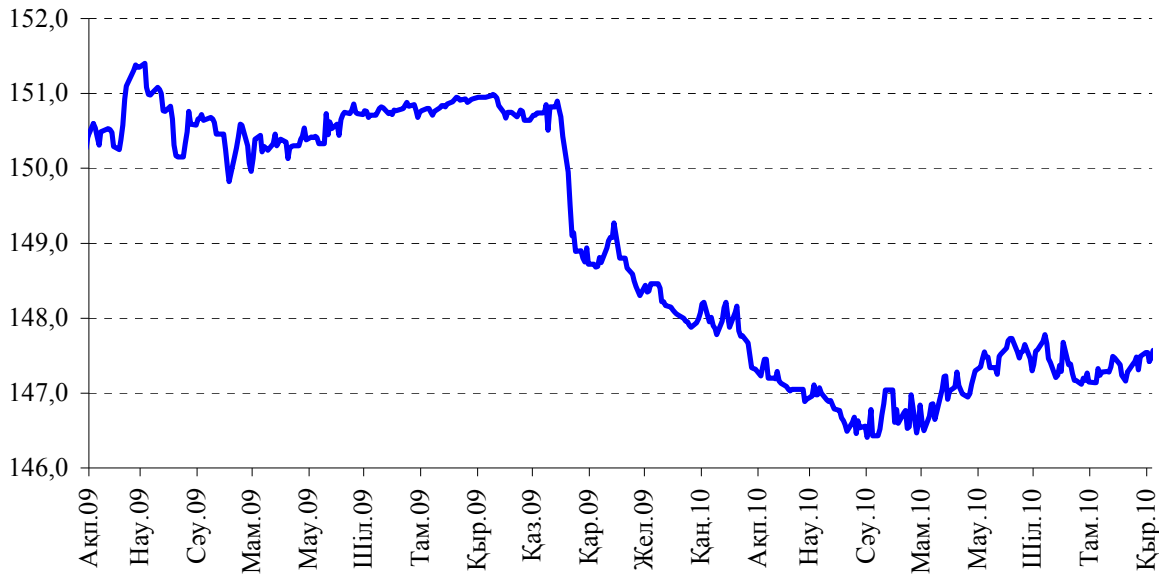
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Теңгенің нақты айырбастау бағамы

Теңгенің орташа алынған биржалық айырбастау бағамы 2010 жылғы 3-тоқсанда бір доллар үшін 147,40 теңгені құрады. Биржалық бағам кезеңнің аяғында бір доллар үшін 147,57 теңге болды. Жыл басынан бастап теңге номиналды көрсетуде АҚШ долларына қарағанда 0,6%-ға нығайды (17-график).

17- график

Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы

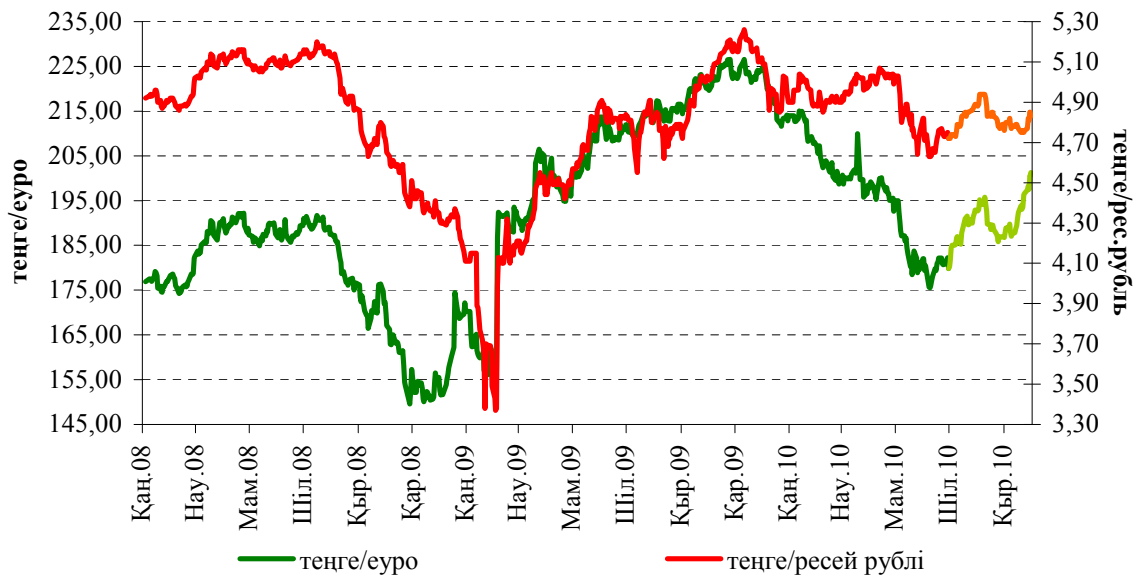
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Теңгенің еуроға және ресей рубліне қатысты бағамының динамикасы теңгенің АҚШ долларына бағамының динамикасымен, халықаралық қаржы нарығындағы бірыңғай еуропалық валютаның жағдайымен және Ресей Орталық Банкінің ресей рублінің валюталар қоржынына қатысты айырбастау бағамы саясатымен айқындалды.

Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда теңгенің еуроға ресми бағамы 11,4%-ға, ресей рубліне қатысты 2,7%-ға әлсіреді (18-график).

18-график

Теңгенің еуроға және ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы

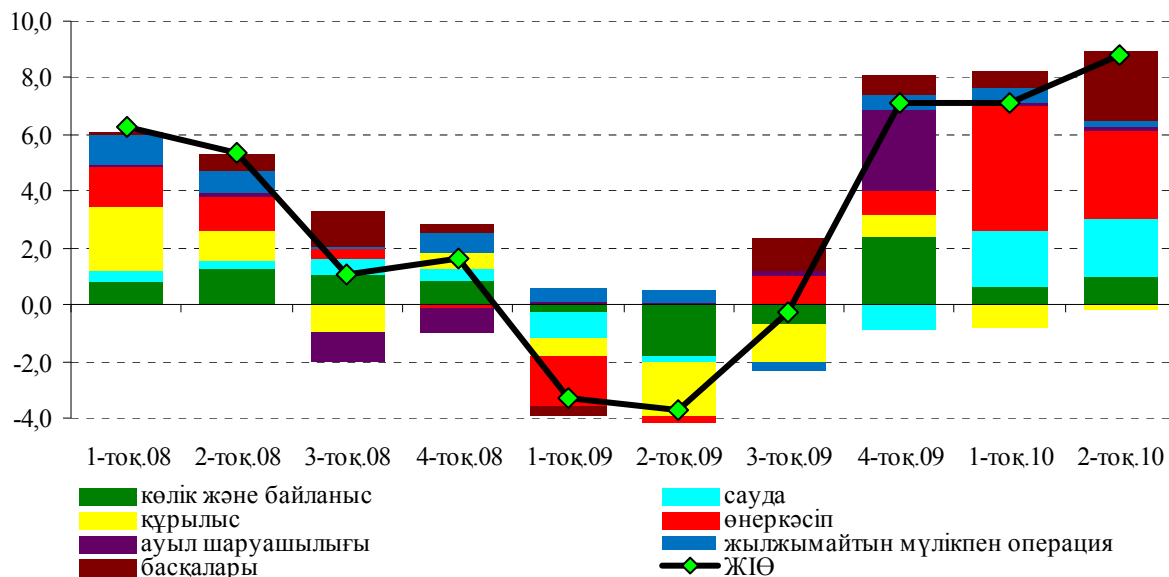
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.2. Өндіріс

2010 жылғы 2-тоқсанда ЖІӨ өндірісінің көлемі ағымдағы бағамен 4360,1 млрд. теңге болды. Құрылысты, сондай-ақ қаржы және сақтандыру қызметін қоспағанда, іс жүзінде экономиканың барлық салаларында өндіріс өсуінің оң ықпалының әсерінен ЖІӨ-і 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда нақты көрсетуде бағалау бойынша 8,8%-ға ұлғайды (2010 жылғы 1-тоқсанда өсуі - 7,1%-ды құрады) (19-график).

19-график

Нақты ЖІӨ-нің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

ЖІӨ өсуі тауарлар өндірісіндегі де, сонымен қатар қызмет көрсету өндірісіндегі жағдайдың да жақсаруына байланысты, мұнда нақты көлем индекстерінің өсуі тиісінше 5,9% -ды және 7,0%-ды құрады.

Тауарлар өндірісінде ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіптің өсуі байқалса, құрылыс төмендеуді көрсетті. Ауыл шаруашылығындағы нақты көлем индекстері 103,5%-ды, өнеркәсіпте – 109,4%-ды, құрылыста – 98,8%-ды құрады, бұл жиынтықта ЖІӨ-нің 3,1% мөлшерінде қалыптасуына оң үлес қосты.

Қызмет көрсету өндірісінде қаржы және сақтандыру нақты көлем индекстерінің 1,5%-ға және мемлекеттік басқаруда 0,1%-ға құлдырауы барлық қалған құрамдас бөліктердің өсуімен толық бейтараптандырылды, бұл ЖІӨ 3,4% деңгейінде өсуіне оң үлес қосуға себепші болды.

2010 жылғы 2-тоқсанда ЖІӨ-нің жалпы көлеміндегі мәні теріс мәнмен пайдаланылатын қаржы делдалдығының жанама өлшенетін қызмет көрсетуі көлемінің төмендеуі ЖІӨ-нің өсуін қалыптастыруға 2,0% мөлшерінде өз үлесін қосты, ал өнімдер мен импортқа таза салықтардың өсуі ЖІӨ-ді тағы да 0,3%-ға ұлғайтты.

2.3. Еңбек нарығы

2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық

2010 жылғы 3-тоқсанда экономикада жұмыспен қамтылғандар саны алдын ала деректер бойынша өткен кезеңдегімен салыстырғанда 0,7% ұлғайып, 8,2 млн. адам

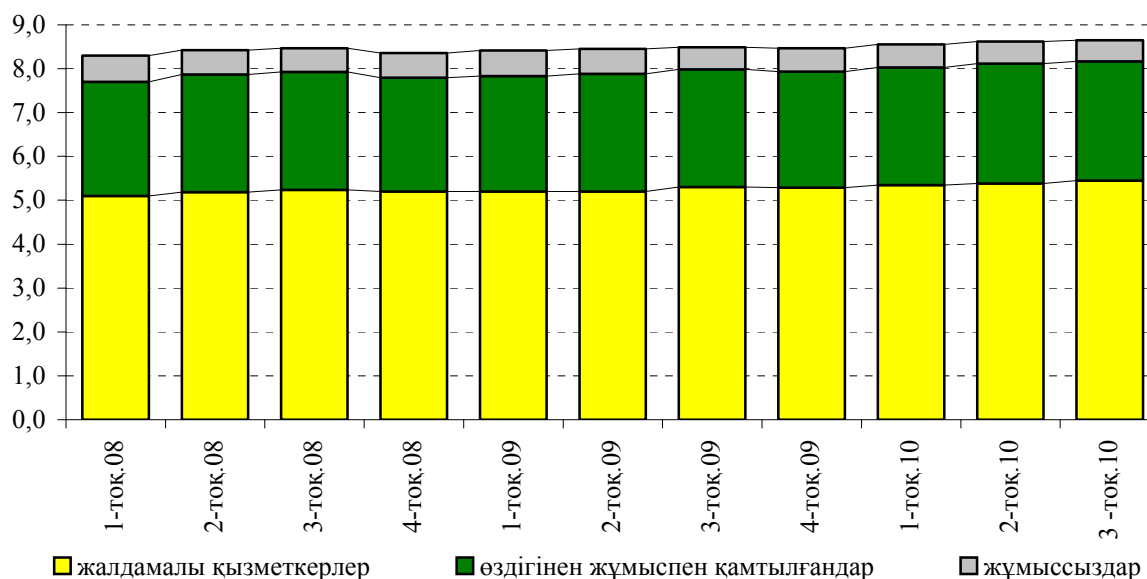
болды. Бұл ретте жалдамалы қызметкерлердің саны 5,4 млн. адамға жетті (өсуі 1,2%), өздігінен жұмыспен қамтылғандар 2,7 млн. адам (төмендеуі 0,3%) болды.

Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардағы жалдамалы қызметкерлердің құрылымында 4,4 млн. адам (жалдау бойынша барлық жұмыс істейтіндердің 81,3%), жеке тұлғаларда – 0,7 млн. адам (12,7%), шаруа (фермер) қожалықтарында – 0,3 млн. адам (6,0%) жұмыс істеді.

2010 жылғы 3-тоқсанда жұмыссыздар саны өткен кезеңдегімен салыстырғанда 4,4%, ал 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда – 10,1% азайып, 481,7 мың адамды құрады (20-график).

20-график

Экономикалық белсенді халықтың құрылымы, млн. адам

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы шілдеде және тамызда жалдамалы қызметкерлер құрамында құрылымдық өзгерістер жалғасты.

Өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда өнеркәсіп, жылжымайтын мүлікпен операциялар, сауда, көлік және қоймада сақтау, білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер, мемлекеттік басқару жұмыспен қамтудың өсуін қамтамасыз ететін негізгі салалар болды.

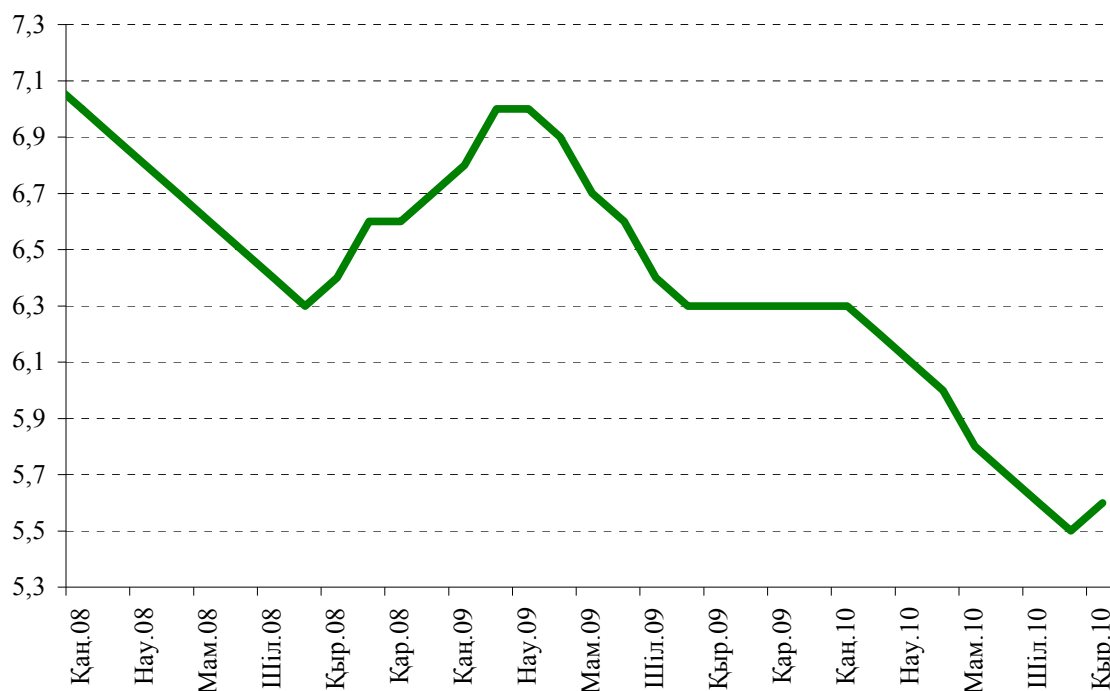
Жұмыспен қамтылғандардың анағұрлым көп кету пайызы құрылысқа, ауыл шаруашылығына, қаржы және сақтандыру қызметіне, ақпарат пен байланысқа тиесілі болды.

Бір саладағы жұмыспен қамтылғандар санының төмендеуі олардың басқа салаларда өсуімен өтелді, нәтижесінде жұмыссыздық деңгейі 2010 жылғы 3-тоқсанда алдын ала деректер бойынша 5,6% құрап, 0,2 пайыздық тармаққа төмендеді (21-график).

Жұмыссыздық деңгейінің төмендеуіне және халықтың жұмыспен қамтылуының өсуіне аймақтық жұмыспен қамту және кадрларды қайта даярлау стратегиясы шеңберінде іске асырылатын шаралар (Жол картасы) едәуір ықпал етті.

21-график

Нақты жұмыссыздық деңгейі, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2.3.2. Жалақы және өнімділік

2010 жылғы 2-тоқсанда стипендияны, бюджеттік қызметкерлердің жалақысын 25%-ға көтеру 2009 жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда жалақының анағұрлым жоғары номиналды және нақты өсуіне әкелді.

2010 жылғы 1-тоқсанда номиналдық жалақының өсу қарқыны бәсеңдеуінен кейін 2010 жылғы 2-тоқсанда қарқын жылдамдатылды. 2009 жылғы тиісті кезеңнің көрсеткішімен салыстырғанда номиналдық көрсеткіште орташа айлық жалақы 17,0%-ға өсті (2009 жылғы 2-тоқсанда – 10,2%), нақты жалақы индексі 9,4%-ға (2009 жылғы 2-тоқсанда – 1,8%) ұлғайды.

2010 жылғы 2-тоқсанның соңғы айында жалақының анағұрлым елеулі өсуі байқалды. 2010 жылғы маусымда 2010 маусыммен салыстырғанда жалақы номиналды көрсетуде 17,9%-ға, ал нақты көрсетуде 10,4%-ға өсті.

2010 жылғы 2-тоқсанда нақты жалақының индексі өткен жылдың тиісті тоқсанына қатысы бойынша 109,4%-ды құрады, 2010 жылғы 1-тоқсанға қатысы бойынша – 112,3% болды. Жалақының өсуі экономиканың барлық салалары бойынша байқалды. Бұл ретте экономикалық қызметтің төмендегі түрлерінде жалақы анағұрлым өсті: «қосымша білім беру қызметтері» (2,8 есе); «ветеринарлық қызмет» (49,6%-ға); «әуе жолаушылар көлігі» (32,4%-ға). Бір қызметкердің орташа жалақысының ең көп мөлшері «жұмыспен қамту» саласында 532,0 мың теңге, ең төменгісі – «компьютерлерді, жеке тұтыну заттарын және тұрмыстық тауарларды жөндеу» (34,3 мың теңге) болып қалыптасты.

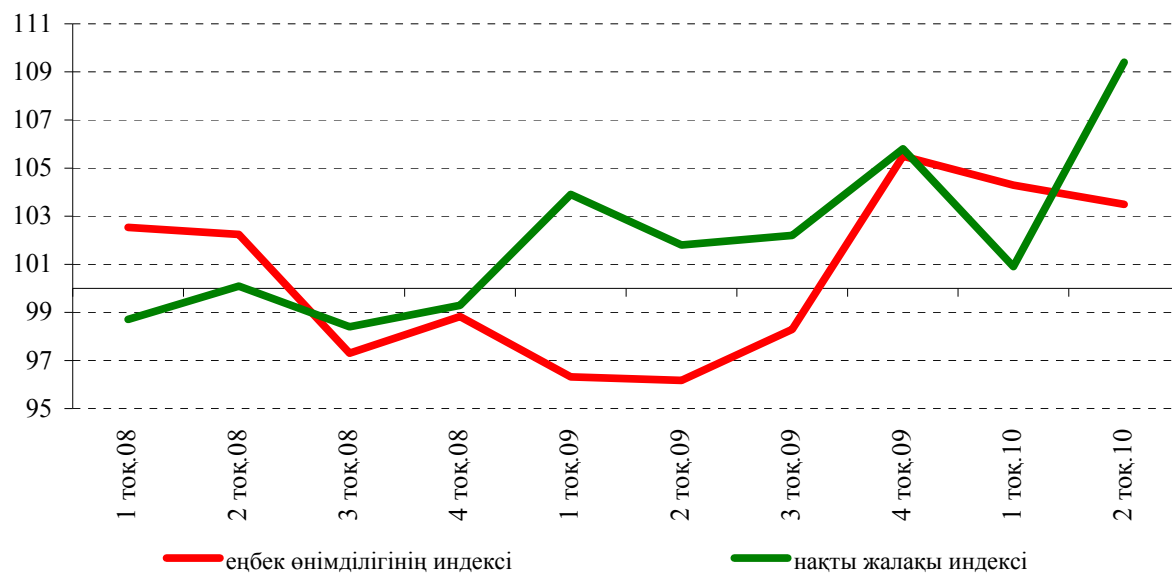
2010 тамызда нақты жалақы индексі өткен жылдың тиісті кезеңіне қатысы бойынша 110,5%-ды құрады. Ең жоғарғы өсім бұрынғы аумақтық ұйымдар мен органдардың қызметінде (27,5%) және тау кен өнеркәсібінде (20,6%), төмендеу – ақпарат пен байланыста (5,2%) байқалды.

2010 жылғы 2-тоқсанда бюджеттік қызметкерлердің жалақысын көтеру өсу индексі баяулаған еңбек өнімділігіне ықпал етті, Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2010 жылғы 2-тоқсанда 3,5% (2010 жылғы 1-тоқсанда – 4,3%) құрады (22-график).

22-график

Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы

(өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

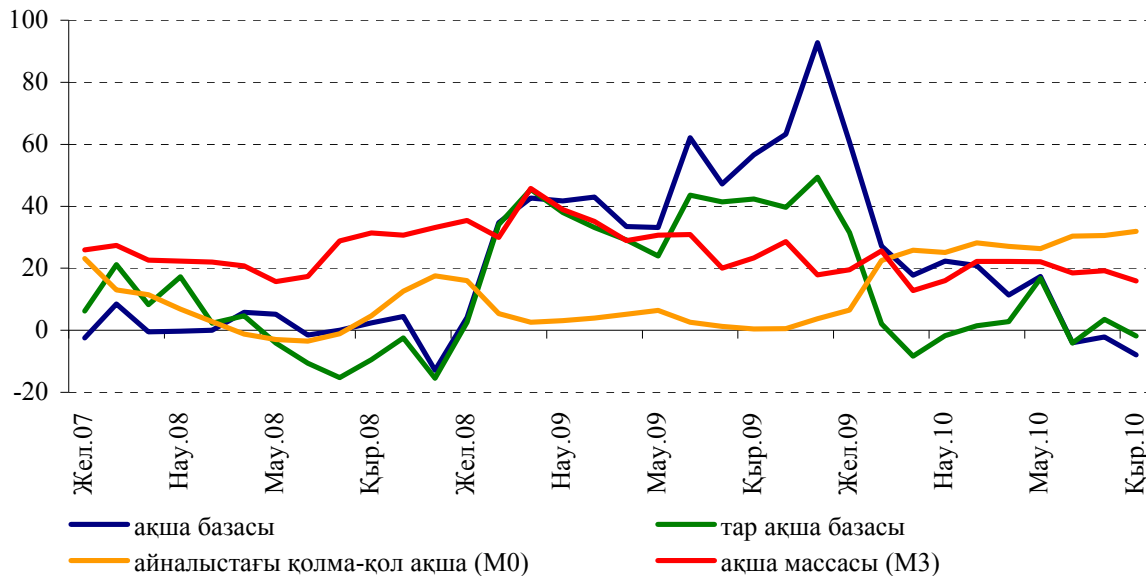
3. Ақша ұсынысы

3.1. Ақша агрегаттары

2010 жылғы 3-тоқсанда айналыстағы ақша массасы мен қолма-қол ақшаның жылдық динамикасы барынша сенімді өсу қарқынын көрсетті, ал ақша базасы мен тар ақша базасының өсімі теріс болды (23-график).

23-график

Ақша агрегаттарының динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.1. Ақша базасы

Ақша базасы 2010 жылғы 3-тоқсанда 7,6%-ға тарылды, 2010 жылғы қыркүйектің аяғында 2529,9 млрд. теңге болды. Тар ақша базасы 2162,2 млрд. теңгеге дейін 2,5%-ға тарылды.

2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда ақша базасы 7,9%-ға тарылды.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 36,1 млрд. АҚШ долл. дейін 27,3%-ға өсті. Олардың құрылымында Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету жөніндегі операцияларға және екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының төмендеуіне қарамастан, ішкі валюта нарығында валютаны сатып алу және Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуі нәтижесінде таза валюта қорлары өсті. Сонымен қатар, алтындығы активтер өсті.

2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза ішкі активтері негізінен қысқа мерзімді ноталар бойынша банктер алдындағы міндеттемелердің біршама ұлғаюы есебінен қысқарды (2-кесте).

2 -кесте

**Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	4-тоқ.09	1-тоқ.09	2-тоқ.10	3-тоқ.10
Таза халықаралық резервтер	13,5	41,1	40,8	36,1
Таза ішкі активтер	167,0	-634,7	-341,1	-364,5
Үкіметке таза талаптар	-902,7	-12,6	-67,9	-83,5
Экономикаға талаптар	482,1	-197,0	-169,2	-154,3
Басқа да таза ішкі активтер	-204,9	-7,9	2,2	-18,8
Ақша базасы	60,7	22,3	17,3	-7,9
Тар ақша базасы	31,5	-1,7	16,8	-1,8

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.2. Ақша массасы

2010 жылғы 3-тоқсанда ақша массасы 8411,1 млрд. теңгеге дейін 1,5%-ға өсті.

2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда оның өсуі банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің өсуі нәтижесінде 15,9%-ды құрады (3-кесте).

3-кесте

**Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	4-тоқ.09	1-тоқ.09	2-тоқ.10	3-тоқ.10
Таза сыртқы активтер	180,0	121,3	132,6	138,3
Ішкі активтер	2,2	-10,3	-12,3	-27,4
Үкіметке талаптар	-58,0	506,1	425,6	166,2
Экономикаға талаптар	10,4	5,3	5,1	3,6
Басқа да таза ішкі активтер	-42,6	-30,9	-26,0	-42,1
Ақша массасы	19,5	16,0	22,1	15,9
Айналыстағы қолма-қол ақша	6,5	25,1	26,3	34,2
Резиденттердің депозиттері	21,5	14,9	21,6	13,6

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банк жүйесінің таза сыртқы активтері құрылымында 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда банктердің және сол сияқты Ұлттық Банктің таза сыртқы активтері өсті. Банктердің таза сыртқы активтерінің өсуіне негізінен банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің төмендеуі себепші болды.

2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда экономикаға кредиттеу көлемінің, Үкіметке таза талаптардың өсуіне қарамастан, банк жүйесінің басқа да таза ішкі активтерінің өсуімен қамтамасыз етілген банк жүйесінің ішкі активтерінің төмендеуі болды.

Ақша массасының негізгі құрамдас бөліктерінің құрылымында айналыстағы қолма-қол ақшаның резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің өсу қарқынымен салыстырғандағы қарқынды өсуі байқалды. Нәтижесінде, ақша массасы құрылымындағы резиденттер депозиттерінің үлесі 2009 жылғы қыркүйектегі 88,8%-дан 2010 жылғы қыркүйектің қорытындысы бойынша 87,7%-ға дейін төмендеді.

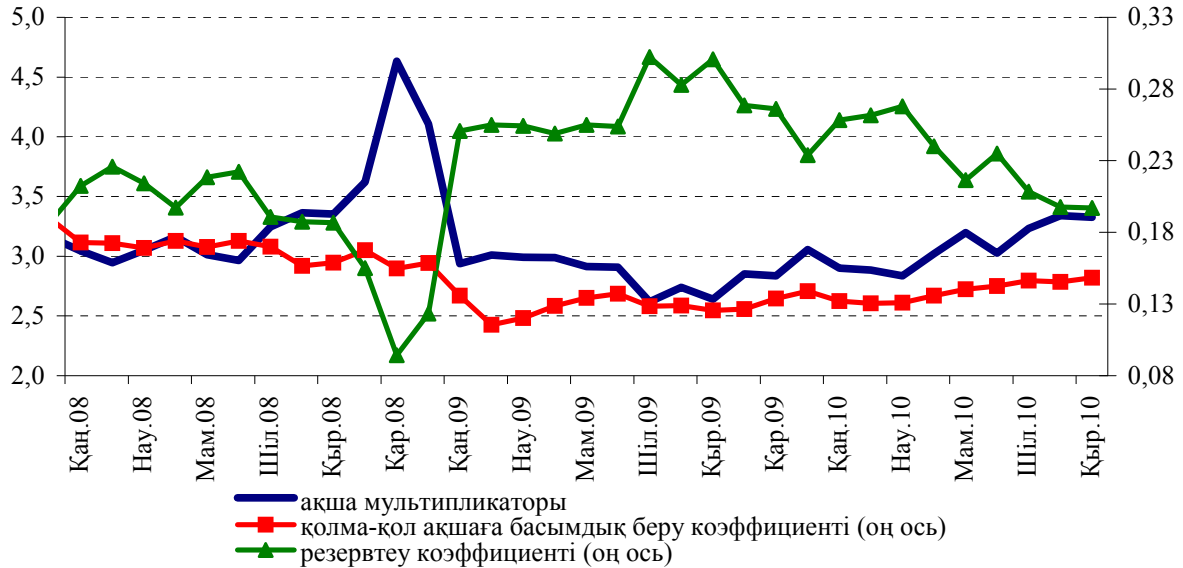
Аша мультипликаторы ақша базасының тарылуы аясында ақша массасының өсуі нәтижесінде 2009 жылғы қыркүйектегі 2,64-дан 2010 жылғы маусымда 3,32-ге дейін

өсті. Оған қолма-қол ақшаға басымдық беру коэффициентінің ұлғаюы кезінде резервтеу коэффициентінің төмендеуі ықпал етті (24-график).

24-график

Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша

Айналыстағы қолма-қол ақша көлемі 2010 жылғы 3-тоқсанда 1086,5 млрд. теңгеге дейін 5,1%-ға өсті. Жалақы бойынша нетто-берудің, жеке тұлғалардың мерзімді салымдары бойынша нетто-берудің және зейнетақы мен жәрдемақы төлемдерін беру айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуінің негізгі себебі болып табылды. Бұл ретте көрсетілген факторлардың әсері 2010 жылғы 3-тоқсанда тіркелген тауарларды, қызмет көрсетулерді және орындалған жұмыстарды сатудан нетто-түсімдердің, валютаны сатудан нетто-түсімдердің, жеке және заңды тұлғаларға берілген заемдардан нетто-түсімдердің өсуімен бейтараптандырылған жоқ.

Айналыстағы қолма-қол ақша 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 34,2%-ға ұлғайды. Бұл қолма-қол ақшаның өсуін қамтамасыз ететін факторлар ықпалының (жалақы, зейнетақы және жәрдемақылар беру және өсуі) олардың азаюына себепші болатын факторлардың ықпалынан (айырбастау пункттерінің қолма-қол шетел валютасын сату көлемінің ұлғаюы, депозиттердегі қалдықтардың өсуі, тауарларды, жұмыстарды және қызмет көрсетулерді сатудан түсімдер және басқалар) басым болғанын растайды.

2010 жылғы 3-тоқсанда 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда банктердің кассаларынан қолма-қол ақшаны беру 2978,2 млрд. теңгеге дейін 15,9%-ға, банктердің кассаларына түскен түсім 2725,4 млрд. теңгеге дейін 9,5% өсті. Нәтижесінде, банктердің кассаларынан нетто-беру 252,8 млрд. теңгені құрады.

3.2. Қаржы нарығы

3.2.1. Резиденттердің депозиттері

Резиденттердің депозиттері 2010 жылғы қыркүйектің аяғында 2010 жылғы 3-тоқсанда 1,0%-ға ұлғайып, 7324,7 млрд. теңгені құрады. Заңды тұлғалардың салымдары 0,4%-ға төмендеді, жеке тұлғалардың салымдары 4,7%-ға ұлғайды. Ұлттық валютадағы депозиттер 7,3%-ға өсіп, 4695,8 млрд. теңге болды, шетел валютасындағы депозиттер 8,6%-ға төмендеп, 2628,8 млрд. теңгені құрады.

Жыл басынан бастап резиденттердің депозиттері 11,4% құрады және ұлттық валютадағы салымдардың 26,9% өсуімен қамтамасыз етілді, ал шетел валютасындағы депозиттер 8,5%-ға төмендеді (4-кесте).

4 -кесте

Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

	қыр.07	қыр.08	қыр.09	қыр.10
Резиденттердің депозиттері	20,5	30,6	19,2	11,4
<i>халықтың депозиттері</i>	<i>36,6</i>	<i>6,3</i>	<i>24,7</i>	<i>9,9</i>
<i>банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері</i>	<i>12,5</i>	<i>44,7</i>	<i>17,1</i>	<i>12,0</i>
<i>Теңгедегі депозиттер</i>	<i>28,8</i>	<i>21,5</i>	<i>-7,5</i>	<i>26,9</i>
<i>Шетел валютасындағы депозиттер</i>	<i>5,3</i>	<i>49,9</i>	<i>67,7</i>	<i>-8,5</i>

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

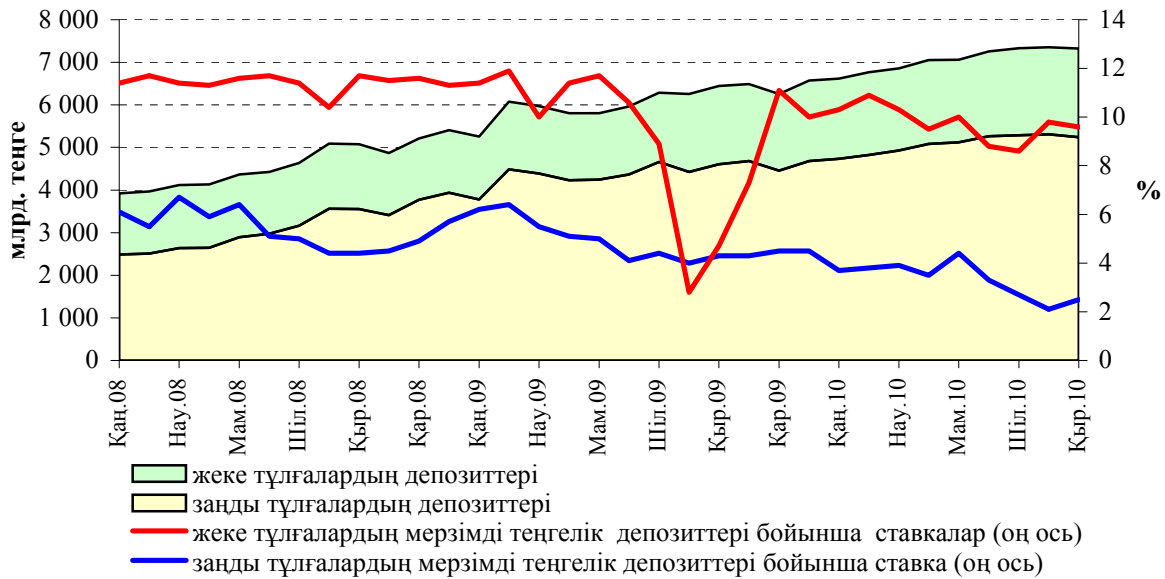
2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттерінің жалпы көлемі 2010 жылғы қыркүйекте 13,6%-ға өсті. Ағымдағы жылы резиденттердің депозиттерінің динамикасында салымдардың екінші тоқсанда өсу қарқынының анағұрлым жоғары даму қарқыны, ал бірінші және төртінші тоқсандарда төмен қарқыны байқалды. Бұл өзгерістер заңды тұлғалардың шетел валютасындағы салымдарының өзгеруіне байланысты болды.

Ұлттық валютадағы және шетел валютасындағы депозиттер бойынша сыйақы ставкаларының өлшемдері ағымдағы жылы өткен жылдың тиісті кезеңдеріне қарағанда тұтастай алғанда, анағұрлым төмен деңгейде қалыптасты.

2010 жылғы қыркүйекте банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімдік депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2,5% (2009 жылғы қыркүйекте – 4,3%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 9,6%-ды (4,7%) құрады (25-график).

25-график

Депозиттер және сыйақы ставкаларының динамикасы

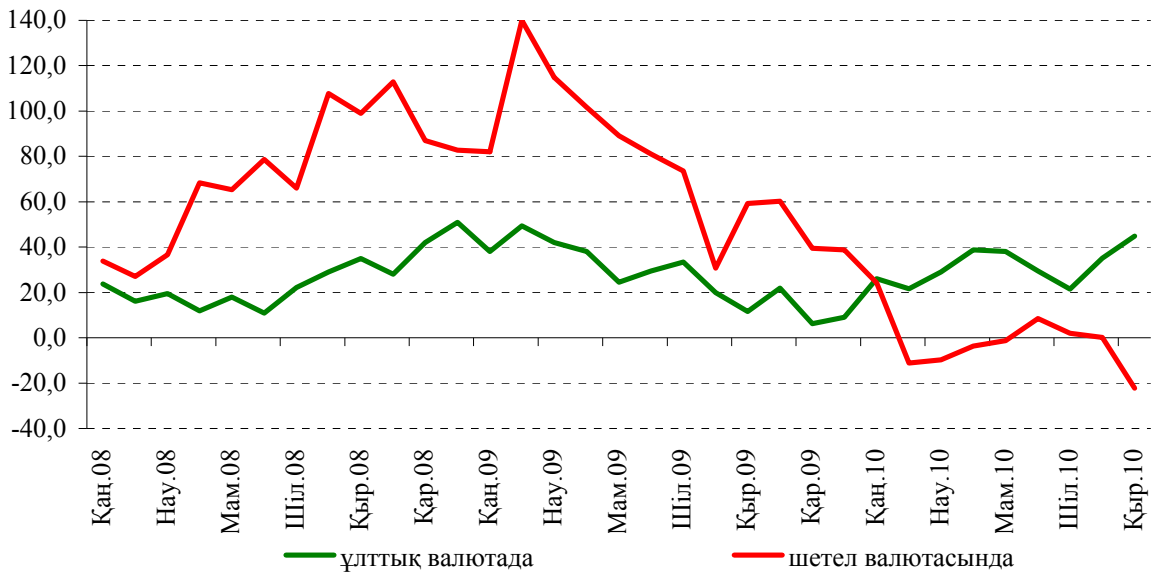
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Мемлекеттің қаржы тұрақтылығын қолдау жөніндегі қабылданған шаралары халықтың банк жүйесіне деген сенімін жоғары деңгейде ұстап отыр, бұл жеке тұлғалардың депозиттік базасының тұрақты өсуінің себебі болды. Өз кезегінде, Қазақстан экономикасының тұрақтануы дағдарысқа қарсы шараларды іске асыру шеңберінде келіп түскен қаражат көлемінің төмендеуіне себепші болды, бұл заңды тұлғалардың депозиттерінің 2010 жылғы 3-тоқсанда 0,4%-ға төмендеуіне ықпал етті.

Бұл ретте заңды тұлғалардың 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда депозиттерінің көлемі 2010 жылғы қыркүйекте 13,8%-ға көтерілді. Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетуде 44,9%-ға, шетел валютасында – 22,2%-ға төмендеді (26-график).

26-график

**Занды тұлғалардың депозиттерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

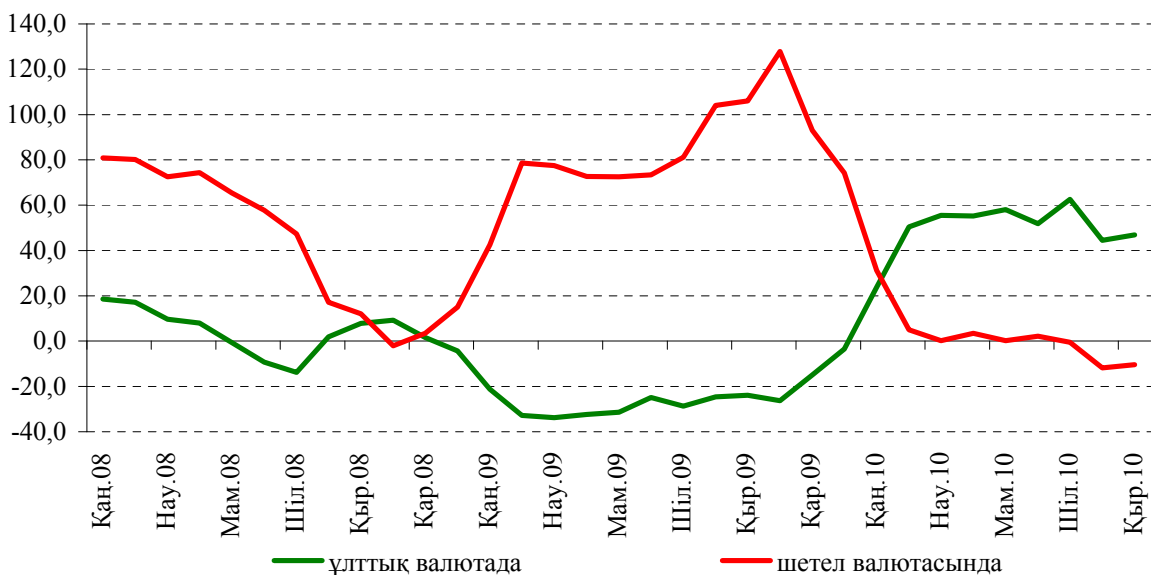

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жеке тұлғалардың 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда депозиттерінің көлемі 2010 жылғы қыркүйекте 13,3%-ға көтерілді. Жеке тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетуде 46,9%-ға өсті, шетел валютасында – 10,4%-ға төмендеді (27-график).

27-график

**Жеке тұлғалардың депозиттерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.2.2. Экономикаға кредиттер

2010 жылғы 3-тоқсанда банктердің экономикаға кредиттері 7 493,3 млрд. теңгеге дейін 0,2,% өсті. Бұл ретте халыққа кредиттер 0,1%-ға, заңды тұлғаларға кредиттер 0,3%-ға ұлғайды.

2009 жылғы қыркүйекке қатынасы бойынша кредиттеу көлемі 6,6%-ға төмендеді, оның ішінде заңды тұлғаларға кредиттер 6,1%-ға, жеке тұлғаларға кредиттер 8,1%-ға азайды.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 13,8%-дан 12,5%-ға дейін төмендеді, оған заңды тұлғалар үшін ұлттық валютада, сондай-ақ шетел валютасында қарыз алу құнының арзандауы себепші болды, бұл ретте шетел валютасындағы кредиттер бойынша ставкалардың төмендеуі анағұрлым елеулі болды.

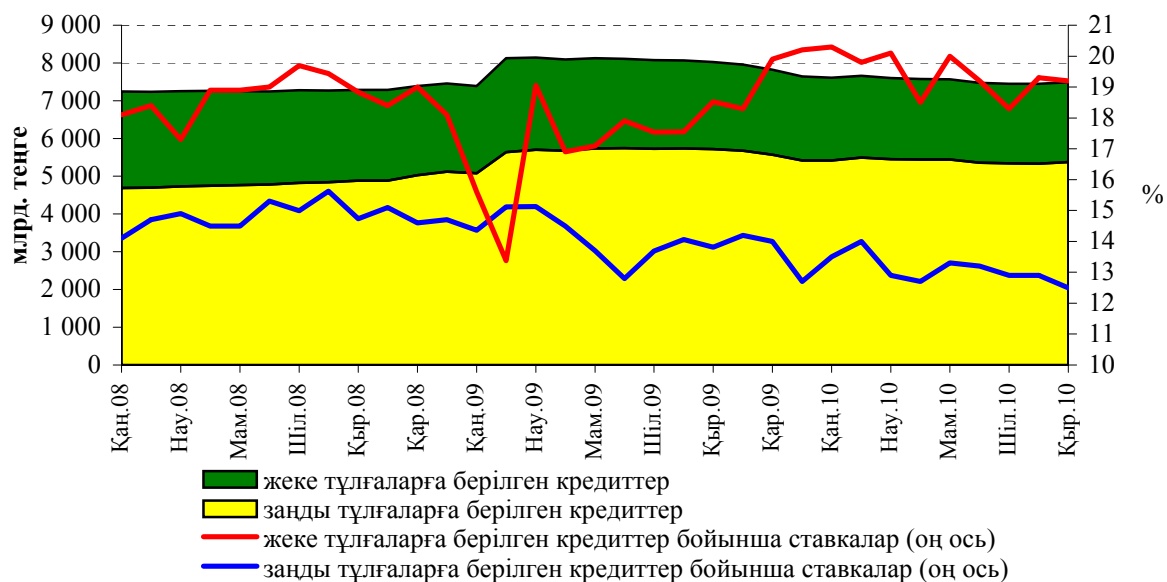
Жеке тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы қыркүйекте 18,5%-дан 19,2%-ға көтерілді, оған ұлттық валютада берілген ұзақ мерзімді заемдар бойынша ставкалардың өсуі себепші болды (28-график).

Кредиттер құрылымында кредиттеу объектілері бойынша берешектің негізгі көлемі айналым құрал-жабдықтарын сатып алуға, жаңа құрылысқа және қайта жанартуға, сондай-ақ басқа да мақсаттарға, негізінен, бұрын берілген заемдарды қайта қаржыландыруға берілген кредиттерге тиесілі.

Салалар бойынша алғанда банктердің кредиттері бойынша айтарлықтай берешек өндірістік емес салаға және жеке қызметке (40,4%), саудаға (23,6%), құрылысқа (18,8%), өнеркәсіпке (10,0%) тиесілі.

28-график

Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы

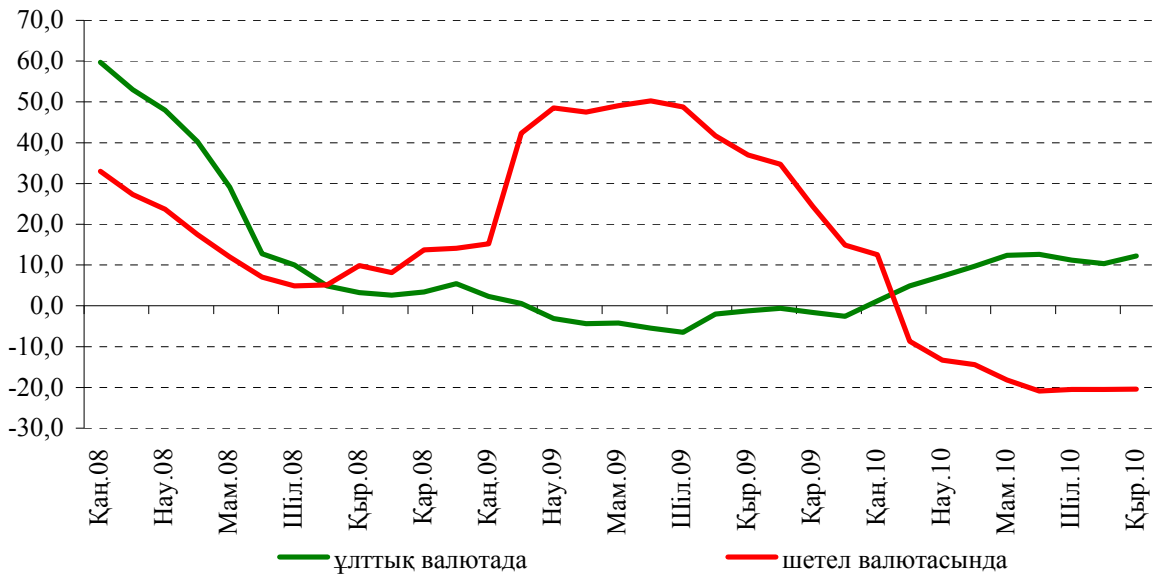

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Заңды тұлғаларға кредиттер көлемі 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 6,1%-ға төмендеді. Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы кредиттері жылдық көрсетумен 12,2%-ға өсті, шетел валютасындағы кредиттер 20,4%-ға төмендеді (29-график).

29-график

**Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

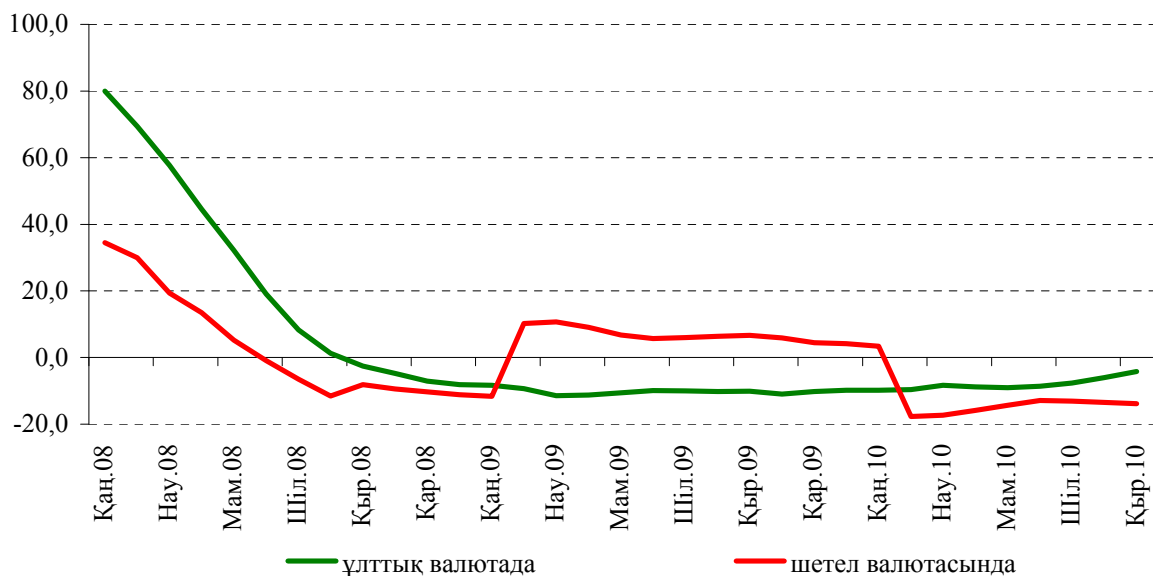
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қыркүйектің аяғында заңды тұлғаларды кредиттеудің жалпы көлеміндегі орта және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 79,6%-ды құрады (2009 жылғы қыркүйекте – 78,5%).

2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда жеке тұлғаларға кредиттердің көлемі 8,1%-ға төмендеді. Халыққа кредиттер құрылымында ұлттық валютадағы кредиттер 4,2%-ға, ал шетел валютасында 13,8%-ға төмендеуді көрсетті (30-график).

30-график

**Халыққа берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

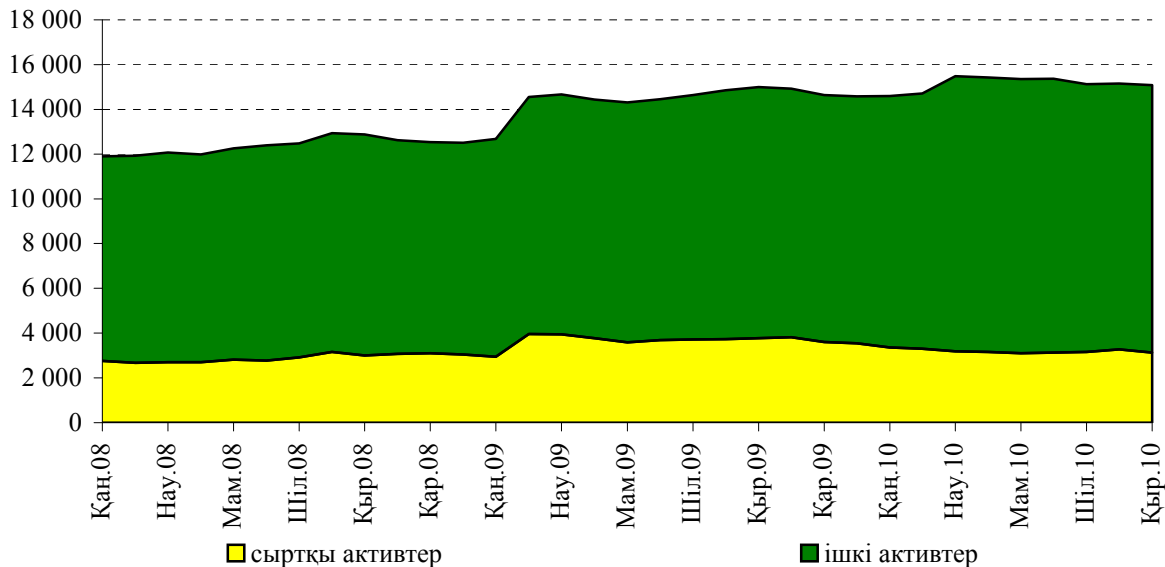
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері

– Активтер

2010 жылғы 3-тоқсанда банктер активтерінің монетарлық шолуға сәйкес есептелген мөлшері 15,1 трлн. теңгеге дейін 1,9%-ға төмендеді. Банктердің активтері жылдық көрсетумен (2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда) 6,3%-ға өсті (31-график).

31-график

Банктер активтерінің динамикасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қыркүйекте банктердің сыртқы активтері активтердің жалпы көлемінің 20,8% иеленді немесе 21,3 млрд. АҚШ долл. құрады. 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда олар 11,6%-ға, ал 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 16,9%-ға төмендеді, 2010 жылғы маусыммен салыстырғанда 2,0%-ға ұлғайды.

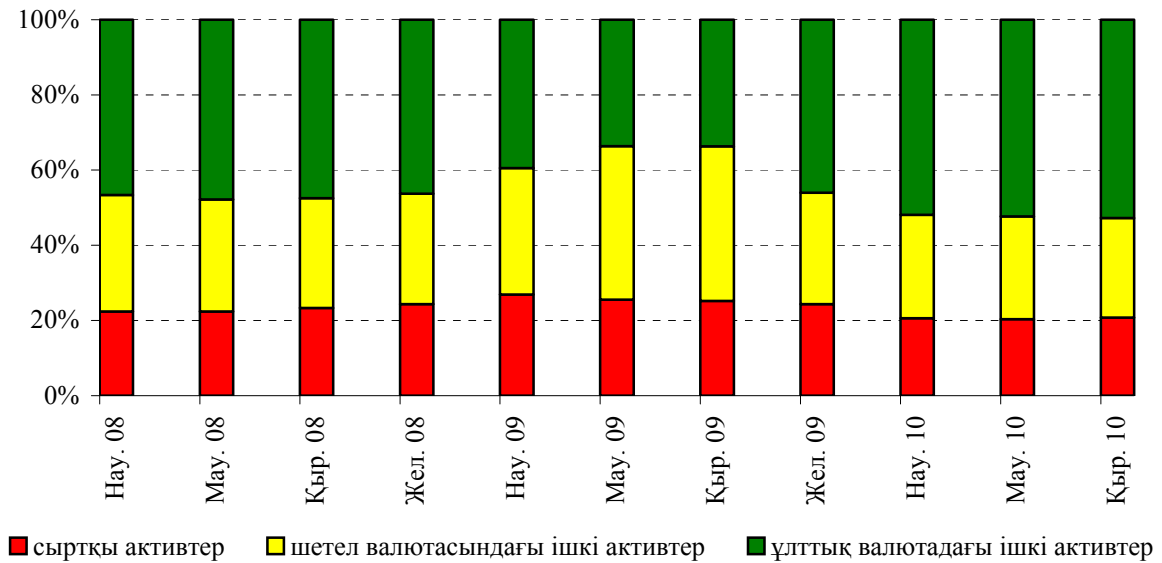
Сыртқы активтер құрылымында 2010 жылғы қыркүйекте резидент еместерге берілген кредиттер 55,2%-ға (2010 жылғы маусымда – 52,9%-ға), резидент еместерде орналастырылған депозиттер – 20,3%-ға (2010 жылғы маусымда – 23,3%-ға), резидент еместердің бағалы қағаздары – 5,6%-ға (2010 жылғы маусымда – 5,9%-ға), алуға арналған басқа шоттар 18,9%-ға (2010 жылғы наурызда – 17,9%-ға) жетті.

2010 жылғы қыркүйекте ішкі активтердің үлесіне 79,2% немесе 11,9 трлн. теңге тиесілі болды, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 66,6%-ды немесе 8,0 трлн. теңгені, шетел валютасымен – 33,4%-ды немесе 4,1 трлн. теңгені құрады.

2010 жылғы маусым-қыркүйекте ұлттық валютадағы ішкі активтер 1,0%-ға, шетел валютасындағы активтер 5,0%-ға төмендеді. 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда ішкі активтер тұтастай алғанда 6,5%-ға өсті, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 29,0%-ға өсті, шетел валютасындағы активтер 21,0%-ға төмендеді (32-график).

32-график

Банктер активтерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы маусым-қыркүйекте банктердің активтері сапасының шамалы жақсаруы байқалды. Үмітсіз активтердің үлесі 19,3%-дан 17,7%-ға дейін төмендеді. Алайда күмәнді активтер үлесінің ұлғаюы кезінде (29,4%-дан 34,7%-ға дейін) стандарттық активтердің үлесі шамалы (51,3%-дан 47,6%-ға дейін) қысқарды. Сонымен қатар, күмәнді активтер құрылымында активтердің сапасы неғұрлым төмен активтер жағына қарай ауысуы байқалды: 2 санат үлесі (3,9%-дан 4,2% дейін) және 4 санат үлесі (3,5%-дан 3,8% дейін), 5 санат үлесі (5,2%-дан 7,8% дейін) өсті. Бұл банктер активтері сапасының төмендеу қаупінің сақталып отырғандығын көрсетеді.

Тұтастай алғанда монетарлық шолу бойынша 2010 жылғы 3-тоқсанда банк активтері шамалы төмендеуді көрсетті. Кредит тәуекелінің жоғары деңгейі және активтер сапасының төмендеуі Қазақстан банк жүйесінің әлсіз жағы болып қалып отыр. Банктер бұрынғысынша экономиканы кредиттеуден бас тарта отырып, өздерінің консервативтік инвестициялық саясатын сақтап отыр. Бұл ретте қазақстандық банктердің кредиттік портфелінің сапасы шамалы жақсарды (үмітсіз кредиттердің үлесі 27,7%-дан 23,3%-ға дейін қысқарды, бірақ бұл ретте стандарттық активтердің үлесі 26,6%-дан 26,0%-ға дейін қысқарды). Тұтастай алғанда, проблемалы берешек мәселесі кең мағынада қайта құрылымдалған кредиттерді қоса, бірте-бірте тұрақтанып отыр. Елеулі резервтерді жинақтауға бағытталған банктердің және уәкілетті органдардың саясаты болашақта проблемалы берешекті ниверлеуге көмек көрсетеді.

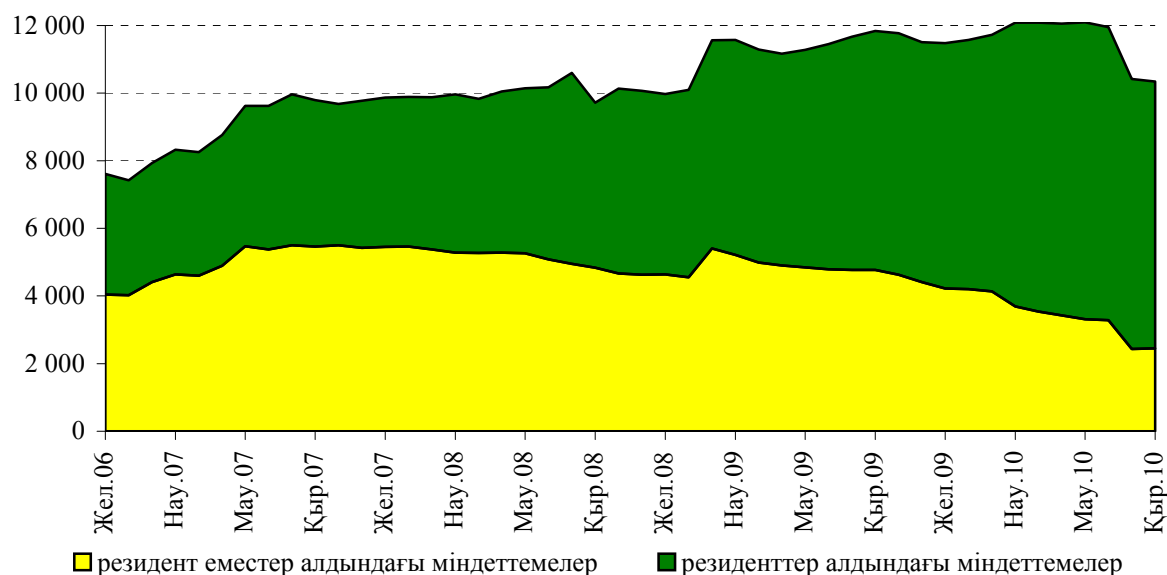
– Міндеттемелер

2010 жылғы 3-тоқсанда банктердің монетарлық шолуға сәйкес есептелген міндеттемелерінің жалпы сомасы 14,5% төмендеді және қыркүйектің аяғында 10,3 трлн. теңгені құрады. 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда банктердің міндеттемелері 12,7% төмендеді (33-график).

33-график

Банктер міндеттемелерінің динамикасы, млрд. тенге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 2010 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 16,6 млрд. АҚШ долларына дейін 10,0% төмендеді. Банктердің міндеттемелері 2009 жылдың тиісті айына 48,7%-ға қысқарды. 2010 жылғы қыркүйектің аяғында олар банктердің міндеттемелері көлемінің 23,7%-ын иеленді.

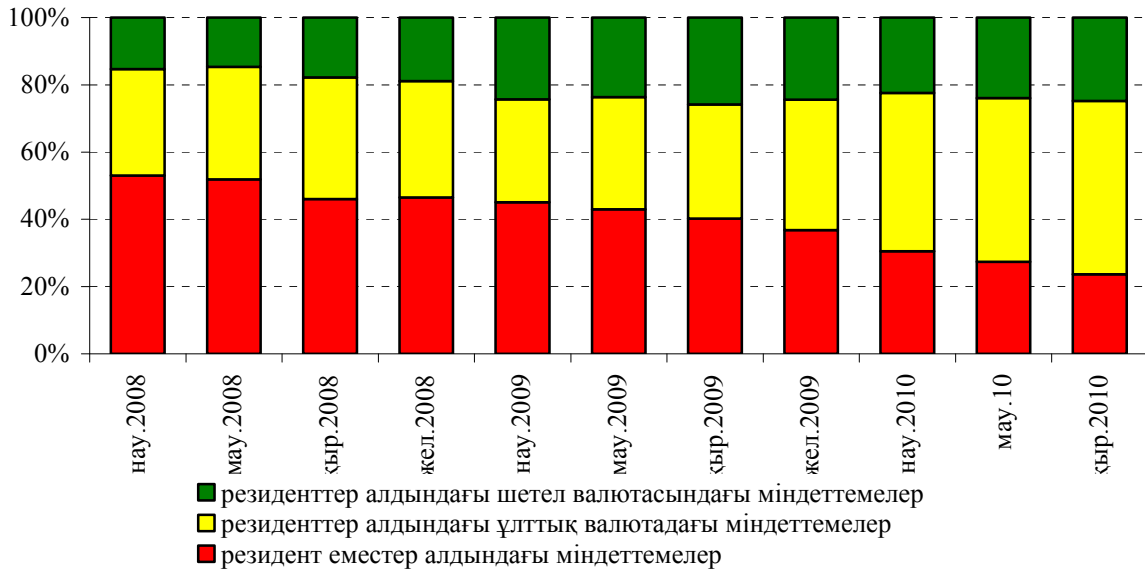
Банктердің 2010 жылғы қыркүйектегі резиденттер емес алдындағы міндеттемелерінің құрылымында резидент еместердің депозиттері бойынша міндеттемелер 2009 жылғы маусымдағы 7,1%-дан 6,6%-ға дейін төмендеді, бағалы қағаздар бойынша міндеттемелер 31,3%-дан 67,2%-дан дейін көтерілді. Резидент еместерден алынған кредиттер керісінше, 2009 жылғы қыркүйекте 59,7%-дан 23,8%-ға дейін төмендеді.

2010 жылғы маусым-қыркүйекте резиденттер алдындағы міндеттемелер 10,1%-дан 7,9 трлн. теңге дейін, оның ішінде ұлттық валютадағы міндеттемелер 9,4%-ға 5,3 трлн. теңгеге дейін, шетел валютасындағы міндеттемелер – 11,5%-ға 2,6 трлн. теңгеге дейін төмендеді. 2009 жылдың тиісті айына осы көрсеткіштердің өсуі тиісінше 11,6%, 32,8% және 16,3% құрады (34-график).

Осылайша, 2010 жылғы 3-тоқсанда резидент еместер алдындағы, сол сияқты резиденттер алдындағы міндеттемелердің төмендеуі байқалды. «БТА Банк» АҚ, «Альянс Банк» АҚ және «БТА Банк» АҚ ЕҰ- «Темірбанк» АҚ міндеттемелерін қайта құрылымдау үдерісі табысты аяқталды. Осы банктердің сыртқы берешектерін қайта құрылымдау үдерісінің нәтижесінде олардың борышы қысқарды, өтеу кестесі өтеу мерзімдері және сомалары бойынша түзетілді. Банктердің сыртқы борышының төмендеуі сыртқы борышқа (яғни кредиторларға төлейтін сыйақылар) қызмет көрсетуді қысқартты.

34-график

Банктер міндеттемелерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

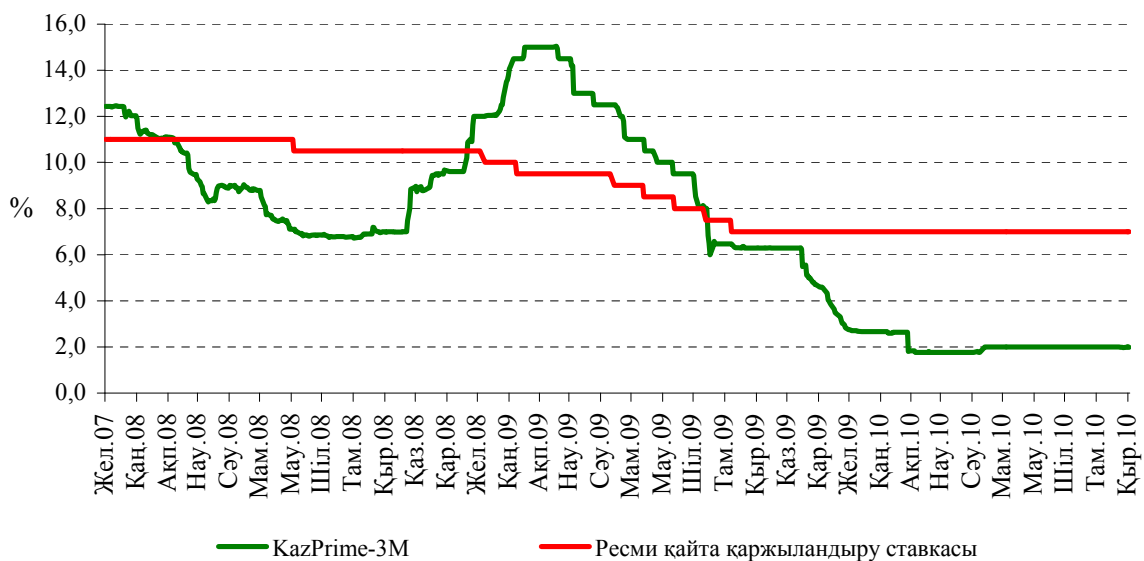
3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар

2010 жылғы 3-тоқсанда банкаралық нарықта ставкалар деңгейінің шамалы өзгеруі байқалды.

KazPrime индикаторы орта есеппен 2010 жылғы 2-тоқсандағы 1,90%-дан орта есеппен 3-тоқсанда 2,00%-ға дейін өсті. Бұл ретте 2010 жылғы маусымның аяғында бұл индикатор 2,00%-ды, қыркүйектің аяғында 1,98%-ды құрады (35-график).

35-график

KazPrime индикаторының динамикасы және ресми қайта қаржыландыру ставкасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

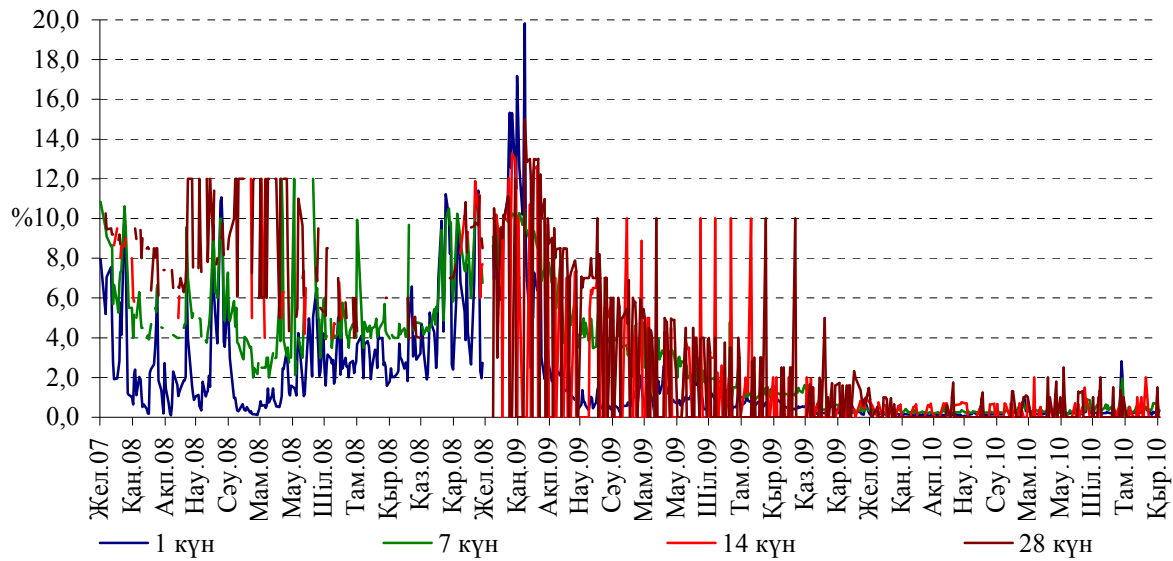
РЕПО операциялары бойынша ставкалар өсті.

Автоматты РЕПО секторында 1 күндік операциялар бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы 3-тоқсанда өсті және 0,36% (2010 жылғы 2-тоқсанда – 0,25%) болды. Бұл ретте оның ең көп деңгейі 2,81%, ал ең азы – 0,09% болды.

7 күндік РЕПО операциялары бойынша ставкалардың ауытқулары 3-тоқсанда 0,19%-дан 1,95%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 0,41% болды), 14 күндік РЕПО операциялары бойынша – 0,20%-дан 2,00%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 0,67% болды), 28 күндік РЕПО операциялары бойынша – 1,00%-дан 2,50%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 1,23% болды) диапазонда өтті (36-график).

36-график

РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы

Ставкалардың құбылмалылығы ақша нарығында жоғары болып қалды, бұл нарықтың аз сыйымдылығына, кепіл құралдарының шамалы тереңдігімен, жеткілікті санының жоқтығына, нарыққа қатысушылардың төмен белсенділігіне байланысты.

2010 жылғы 3-тоқсанда автоматты РЕПО секторында мәмілелер көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 9,4%-ға азайды. Бұл ретте 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 2-күндік және 14-күндік РЕПО операциялары бойынша көлемдер ұлғайды.

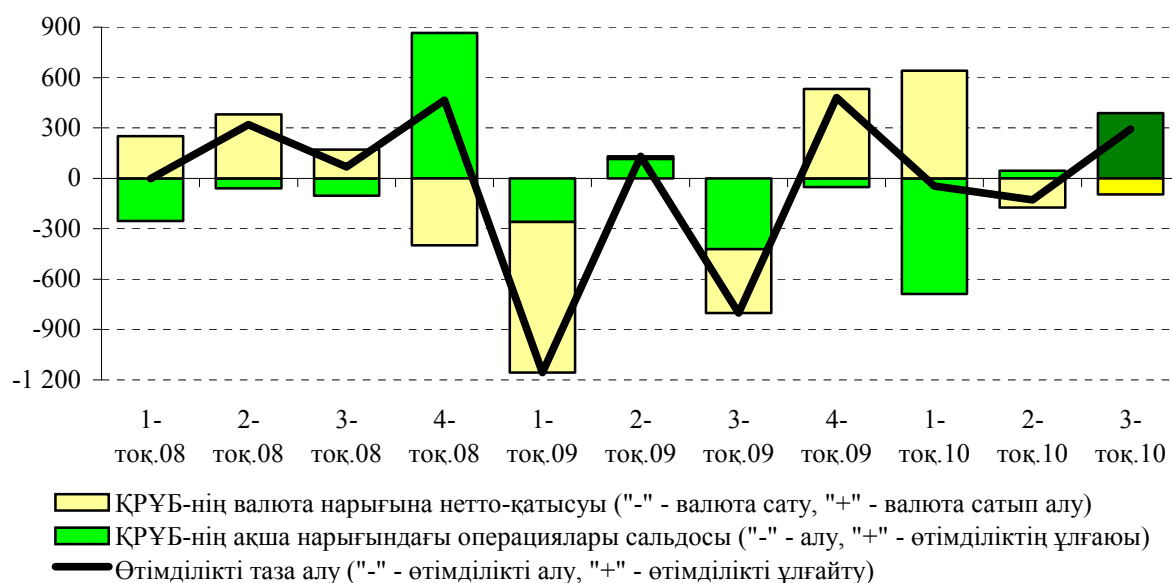
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

2010 жылғы 3-тоқсанда қаржы нарығындағы жағдай тұрақты болды, банктердің жеткілікті теңге өтімділігі болды.

2010 жылғы 3-тоқсанда негізінен қысқа мерзімді ноталарды шығару бойынша операциялардың көлемін төмендету және банктерден депозиттерді тарту есебінен теңгелік өтімділікті алу Ұлттық Банктің қаржы нарығындағы операцияларының қорытындылары болып табылады (37-график).

37-график

Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы, млрд. теңге

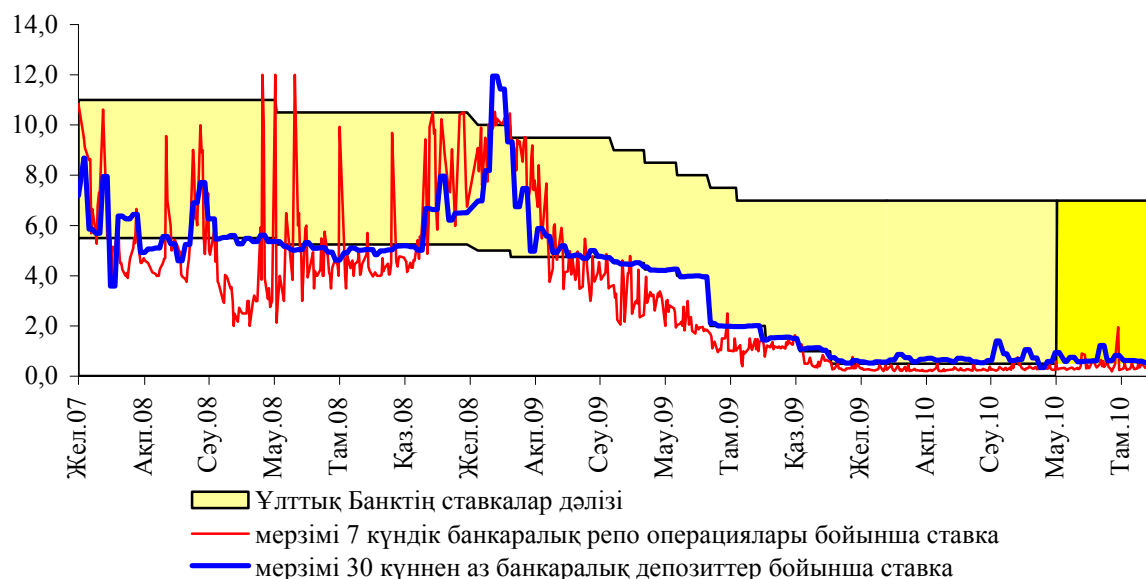
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 3-тоқсанда Ұлттық Банктің ставкалар дәлізі өзгерген жоқ. 2010 жылғы 1 шілдеден бастап Ұлттық Банк Басқармасының шешімі бойынша ресми қайта қаржыландыру ставкасы бұрынғы деңгейде сақталды – 7,0%. Банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставкалар өзгерген жоқ: 7 күндік депозиттер бойынша ставка 0,5%, 1 айлық депозиттер бойынша – 1,0% болды.

2010 жылғы шілде-қыркүйекте қаржы нарығындағы жағдай 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда пайыздық ставкалардың құбылмалылығының кейбір ұлғаюымен сипатталды. Орташа есеппен 2010 жылғы 3-тоқсанда ставкалар деңгейі Ұлттық Банктің ставкалар дәлізінің төменгі шекарасына жақын болды. Мерзімі 30 күнге дейінгі банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы 3-тоқсанда 0,7% деңгейде қалыптасты. Мерзімі 7 күн банкаралық РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 0,41% болды (38-график).

38-график

Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары, %

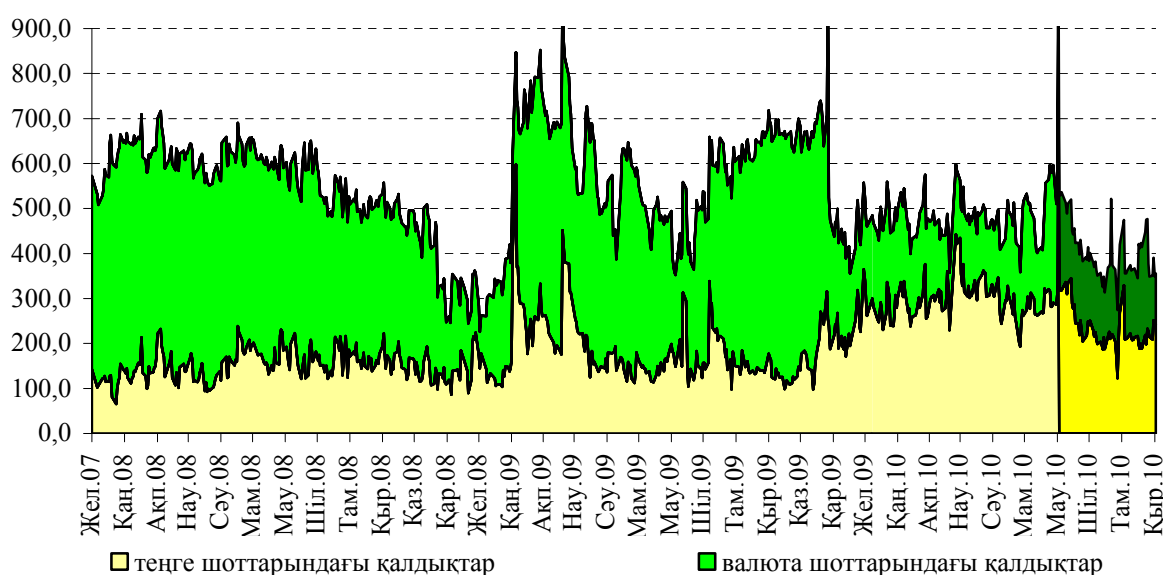

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 3-тоқсанда банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары көлемінің кейбір төмендеуі байқалды. Шілде-тамызда банктердің шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар төмендеді, қыркүйектің ортасында олар ұлғайды, алайда кейінгі күндері іс жүзінде 2 есе қысқарды. Банктердің ұлттық валютамен корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар шілде-тамызда сондай-ақ төмендеді, ал қыркүйекте олардың көлемі іс жүзінде өзгеріссіз қалды (39-график).

39-график

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттардағы қалдықтары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер

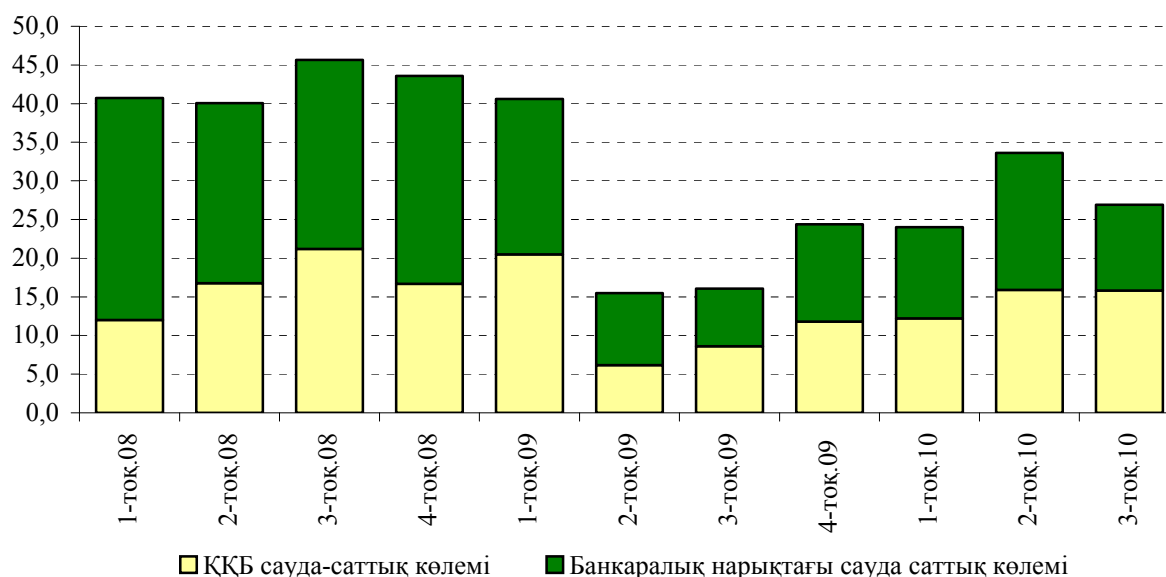
Ішкі валюта нарығындағы ахуал салыстырмалы түрде тұрақтылығымен ерекшеленді.

2010 жылғы 3-тоқсанда Қазақстан қор биржасындағы валюта сегментіндегі және банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтардың жалпы көлемі 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 19,8% төмендеп, 26,9 млрд. АҚШ долл. болды.

Қазақстан қор биржасындағы долларлық позициядағы биржалық сауда-саттықтар көлемі 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 0,3%-ға төмендеді және 15,8 млрд. АҚШ долл. болды (Қазақстан қор биржасындағы сауда-саттықтардың нетто-көлемі брутто-көлемнің 81% құрайды). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2010 жылғы 3-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда 50,0% төмендеді және 11,1 млрд. АҚШ долл. болды (40-график).

40-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі, млрд. АҚШ долл

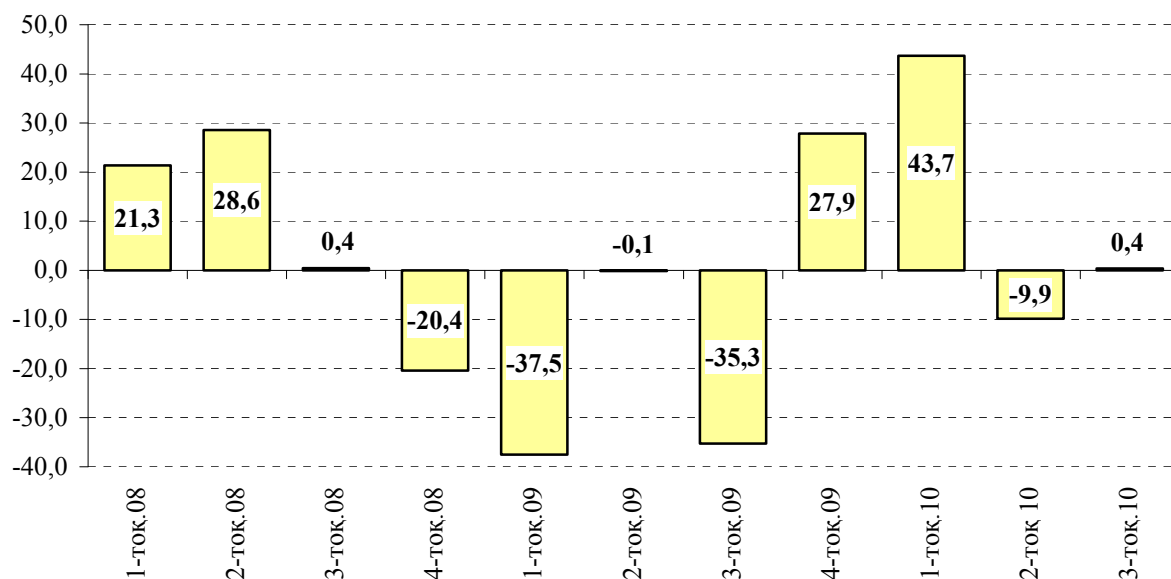

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 3-тоқсанның қорытындылары бойынша Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы қатысу коэффициенті 0,4% (2010 жылғы 2-тоқсанда ол теріс (-)9,9) болды (41-график). Осылайша, 2010 жылғы 3-тоқсанда Ұлттық Банк ішкі биржалық валюта нарығында шетел валютасын сатып алушы ретінде басым болды.

41-график

Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы қатысу коэффиценті, %

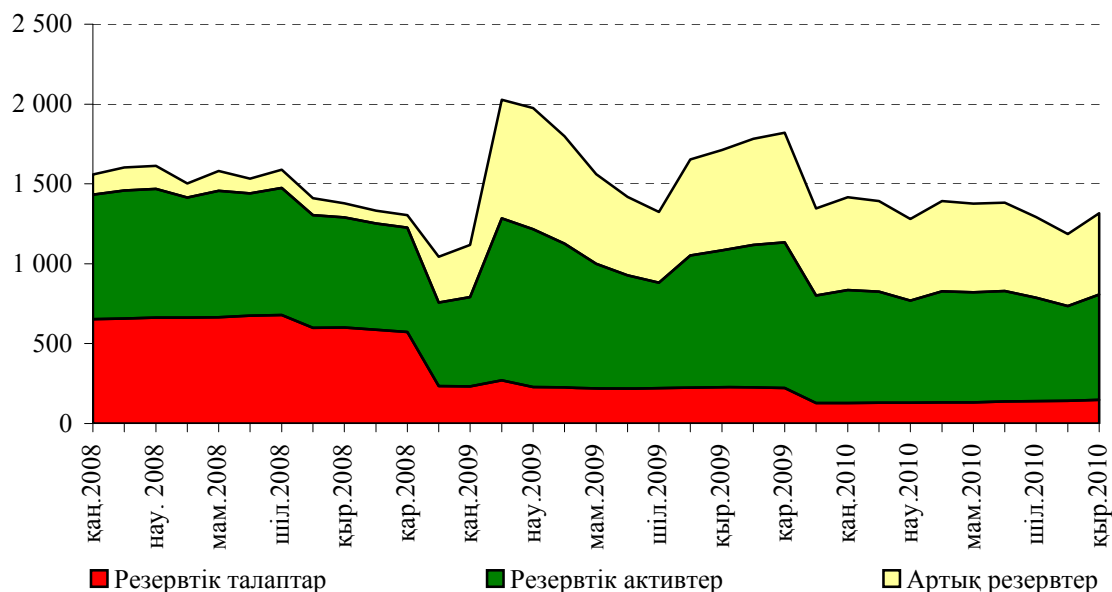
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.2. Ең төменгі резервтік талаптар

Орташа алғанда 2010 жылғы шілде-қыркүйекте резервтік активтер резервтеудің қажетті көлемінен орташа 4,7 есе асып түсті (2009 жылғы 2-тоқсанда – 5,14 есе, 2009 жылғы 3-тоқсанда – 3,4 есе) (42-график).

42-график

Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

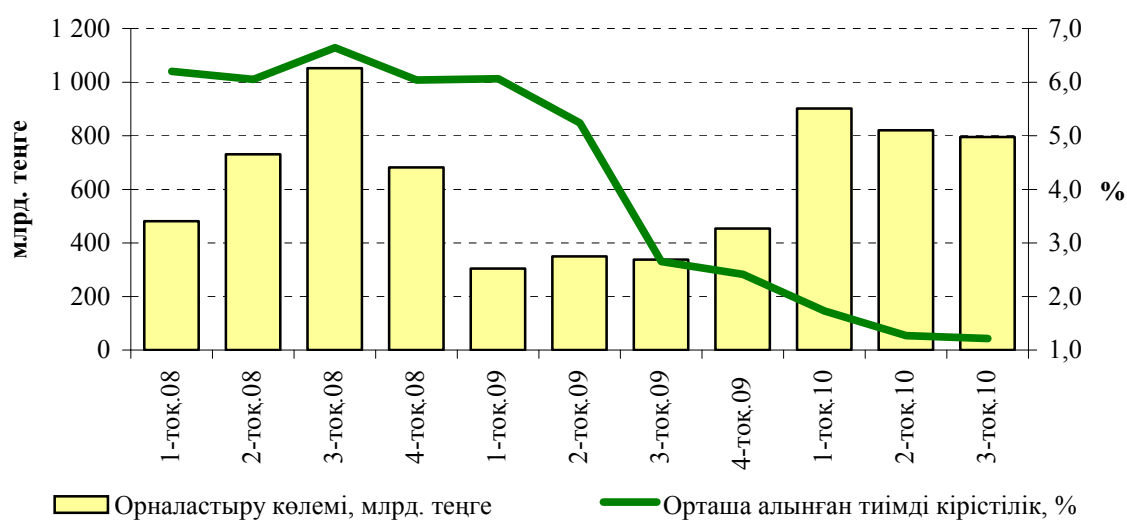
4.3. Ашық нарықтағы операциялар

2010 жылғы 3-тоқсанда банктер тарапынан Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарына сұраныс жоғары болып қалды. 2010 жылғы маусым-қыркүйекте айналыс мерзімі 3 және 6 ай қысқа мерзімді ноталар шығарылды.

2010 жылғы 3-тоқсанда шығарылған қысқа мерзімді ноталардың көлемі 2010 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 3,0% төмендеді және 795,5 млрд. теңге болды. Бұл мемлекеттік бағалы қағаздардың осы түрлерінің нарығына қатысушылардың жалпы сұранысының көлеміне толық сәйкес келді. Орналастырылған ноталар бойынша орташа алынған кірістілік 2010 жылғы 2-тоқсандағы 1,27%-дан 2010 жылғы 3-тоқсанда 1,22%-ға дейін төмендеді (43-график).

43-график

Орналастырылған қысқа мерзімді ноталардың көлемі және олар бойынша кірістілік (кезең үшін)

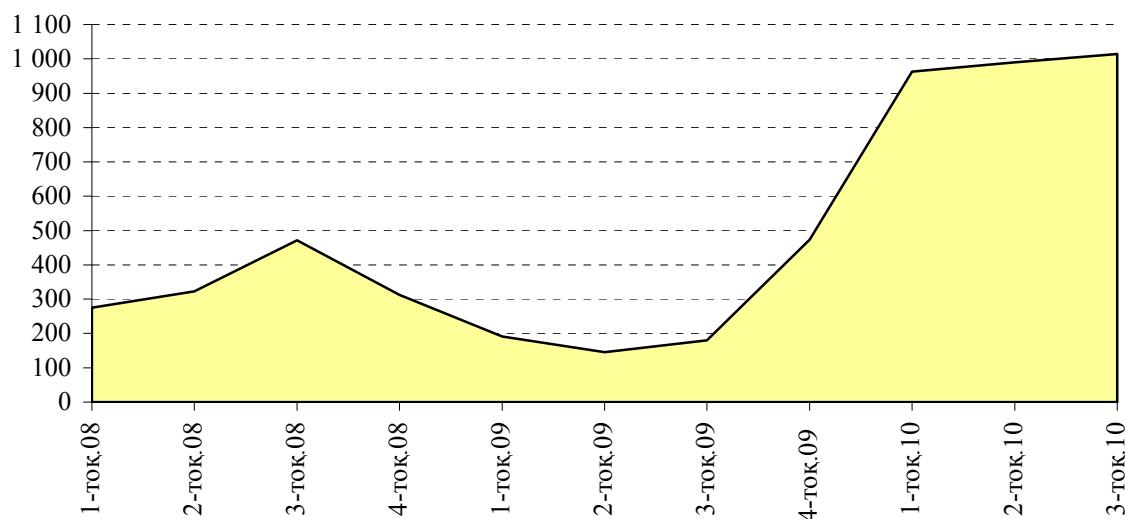
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қыркүйектің аяғында айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі 1014,4 млрд. теңге болды, бұл 2009 жылғы желтоқсанның аяғындағы көлемнен 2,1 есе көп (44-график).

44-график

Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

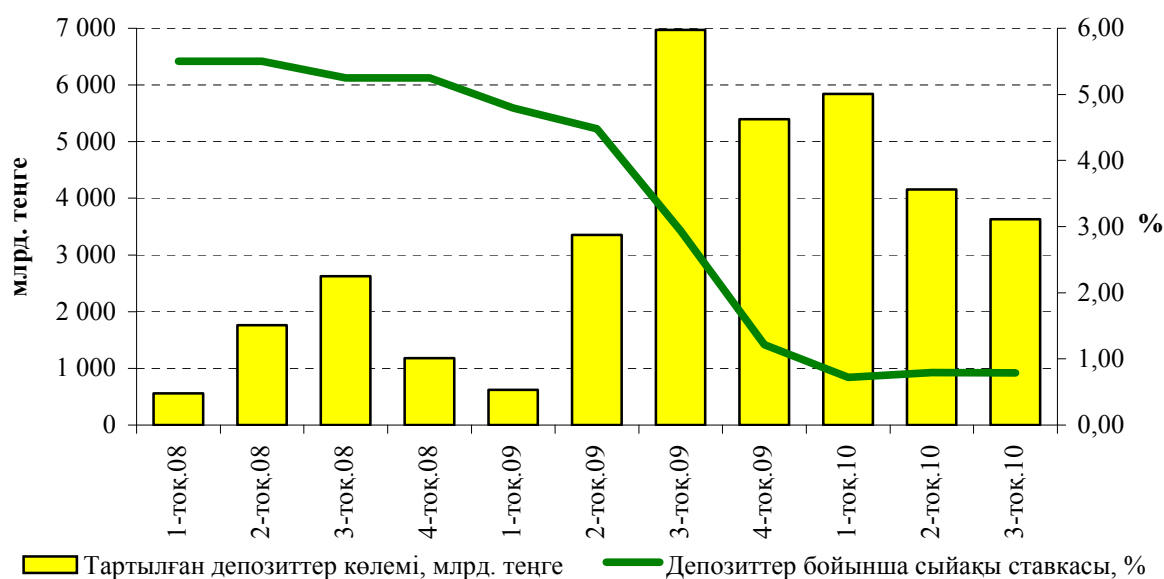
4.4. Тұрақты механизмдер

2010 жылғы шілде-қыркүйекте өткен тоқсанмен салыстырғанда банктерден тартылған депозиттердің көлемі төмендеді. Алайда, тарту көлемі жоғары болып қалды: тарту шыңы шілде-тамыз айларына тиесілі болды, қыркүйекте көлемдер біршама төмендеді. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы шілде-қыркүйекте 3631,4 млрд. теңге сомаға депозиттер тартылды, бұл 2010 жылғы 2-тоқсандағы көлемнен 12,6% аз және 2009 жылғы 3-тоқсандағы көлеммен салыстырғанда 1,9 есе аз.

Депозиттер бойынша сыйақының орташа ставкасы 2010 жылғы 3-тоқсанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда өзгерген жоқ және 0,79%-ды құрады (45-график).

45-график

Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары (кезең ішінде)

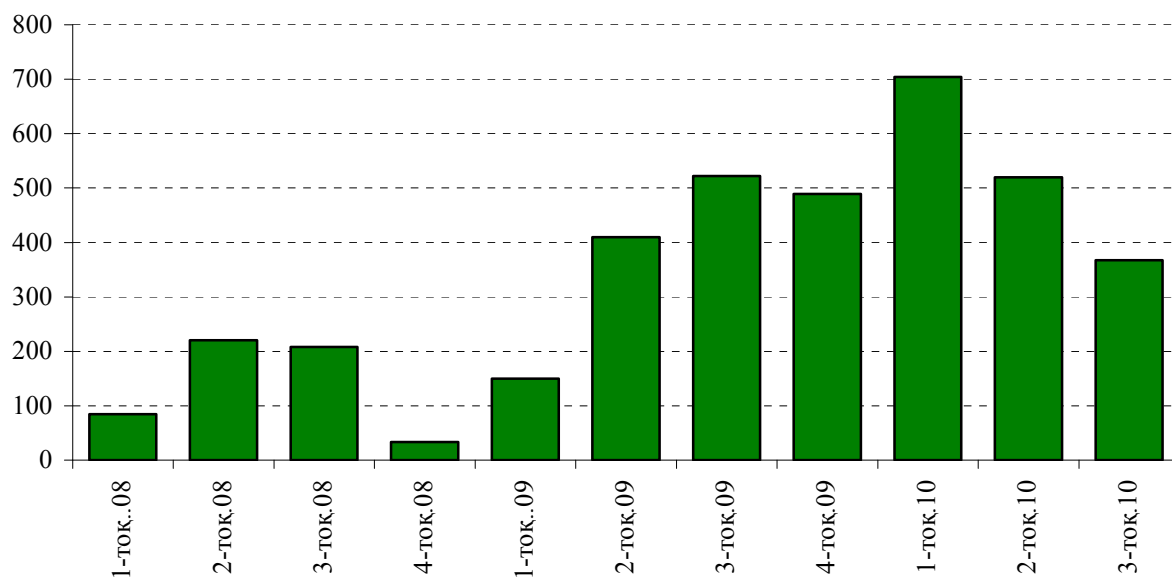

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Депозиттерді тарту көлемінің төмендеуі Ұлттық Банктің олар бойынша өтелмеген міндеттемелері көлемінің 2010 жылғы маусыммен салыстырғанда 2010 жылғы қыркүйекте 367,5 млрд. теңгеге дейін 29,3%-ға қысқарумен қатар жүрді (46-график).

46-график

Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд.теңге (кезең аяғында)

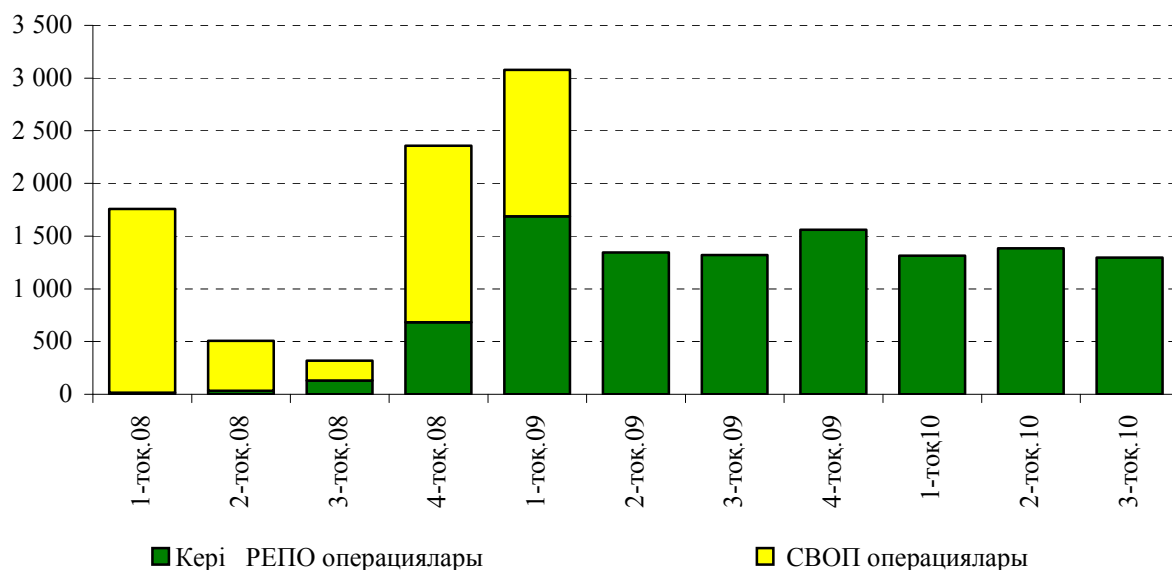

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Айықтыру операцияларын жүргізуден басқа Ұлттық Банк 2010 жылғы 3-тоқсанда кері РЕПО операцияларын жүргізу арқылы қайта қаржыландыру заемдарын банк секторына ұсынуды жалғастырды. Кері РЕПО операцияларының жалпы көлемі 2010 жылғы шілде-қыркүйекте 1294,8 млрд. теңге болды (47-график).

47-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі, млрд. теңге (кезең ішінде)

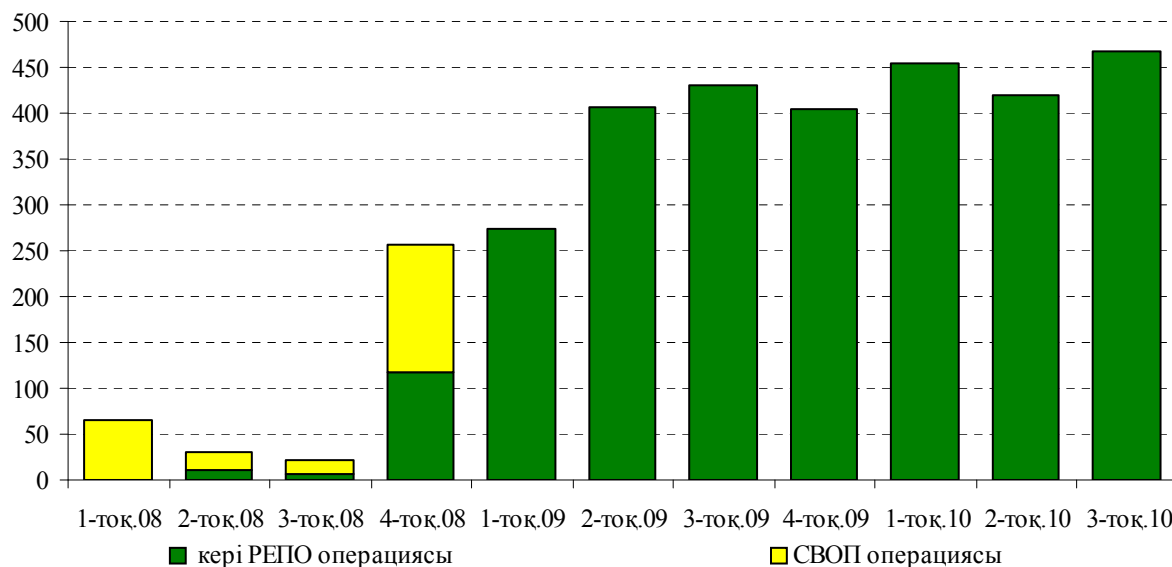

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қыркүйектің аяғында кері РЕПО операциялары бойынша өтелмеген берешектің көлемі 466,5 млрд. теңге болды (48-график).

48-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі